

Pénzről, kártyáról, rektorválasztásról, maffiáról, etikáról

Interjú a rektorhelyetttel

Immár hagyományos év eleji interjúra kértük Veress József rektorhelyetttel, akit először konkrét, aztán átfogóbb témákról kérdeztünk:

— Havonta 324 ezer forint áll az egyetem rendelkezésére ahhoz, hogy a hat évnél rövidebb ideje itt dolgozó tanársegédek fizetését emelje. Mennyit jelent ez fejenként?

— Vita után az a döntés született, hogy differenciáljunk, azaz a doktorátussal rendelkezők ezert forinttal többet kapjanak. Ezt figyelembe véve 6500, illetve 7500 forintot adhatunk személyenként. Kiosztásával azonban addig még várunk, amíg megtudjuk: mennyi pénzt kap az egyetem a bérék közalkalmazotti kategó-

riáknak megfelelő feltöltésére, ez nyilván más szerkezetet is indukálhat.

— Annak idején főleg a pénztáruk tehermentesítése céljából tért át az egyetem a kártyás fizetésre. Az oktatók és a dolgozók egyharmada azonban továbbra sem él ezzel a lehetőséggel. Hogyan kívánja őket meggyőzni az egyetem vezetését?

— A kezdeti hibák után nagyon sokan váltak kártyatulajdonossá, mert rájöttek, hogy tényleg nemcsak itt, hanem más automatából is kivethetik a pénzüket és mert tapasztalták, hogy a rendszer — technikai hiányosságai ellenére — működik. Igaz, egyelőre, ha a szociológia tanszéken kinyitják az ablakot, akkor esetleg

minimális létszámmal kell dolgozni. A másik álláspont éppen ellenkezőleg az, hogy a hallgatók nagyon komoly felvételi vizsga alapján, magas pontszámokkal kerültek be hozzánk, kemény követelményeket teljesítenek tanulmányaik során, alanyi joguk tehát, hogy egyetemi diplomát kaphassanak. A harmadik felfogás skizofrén, amennyiben az első irányzattal ért egyet, de egyéb okok miatt a másodikra szavaz. Számomra azonban ennél lényegesebb az a tartalmi kérdés, hogy a hallgatók számára hihetően bizonyítsuk, hogy ez az egyetem az első három év-

(Folytatás a 3. oldalon.)

nem működik az automata, mert „fázik”

a telefonkábel, de ezt január végéig tökéletesítik. A bank még egy automatát szerel fel az egyetemen. Ezek után bizonyos — gondolom, ez év végéig tartó — türelmi időt ad az egyetem a végleges áttérésre. További kedvezményekről is gondolkodni lehet, például arról, hogy a második kártyát is az egyetem fizesse dolgozóinak vagy arról, hogy kedvezőbb kamatokat adjon a bank. A jövő útja biztosan a kártya, ehhez nem fér kétség, igaz viszont, hogy kezdetben hibáztunk a tájékoztatás során, s még most is amiatt térdepelünk a sarkokban, de most már ideje fölállnunk.

— A mostani másodikéveteket érinti először az egyetemi ágra kerülés új felté-

telrendszere. Hogyan és mikor dőlnek el a ma még nyitott kérdések ezzel kapcsolatban?

— Február 15-én lesz egyetemi tanácsülés, ahol a döntések a tervek szerint megszületnek. Ha nem sikerül megegyezni abban, hogy mely tárgyakból legyen a felvételi az automatikusan be nem kerülő hallgatók számára, akkor alakítsunk ki olyan felvételi arányokat a külső és a közzgázós hallgatók között, hogy az előbbieket ne rontsák az utóbbiak esélyeit. Nem mintha aggódásra volna ok egy közzgazdászhallgatónak a kívülről jöttekkel való összemérésről, de kerülnék el a kellemetlenségeket. Ezt például úgy lehet megvalósítani, hogy

külön keretszámot állapítunk meg a közzgazdász felvételizők és a főiskolákról jöttek számára.

A keretszámok tekintetében rugalmasak vagyunk, és gyakorlatilag a kapacitások korlátai jelentik az egyetemi ág keretszámait. Hadd

mondjam ugyanakkor azt, hogy háromfajta oktatói véleményem is ismerem ezzel kapcsolatban. Az elitszemlélet szerint a felső két évben

Napirenden ismét a bérfizetés módja

Bár nem volt szavazóképes a december 16-i egyetemi tanácsi ülés, a résztvevők egyhangúlag támogatták az Európai Tanulmányok Központjának létrehozását a világgazdaságtan tanszék Európa tanszékcsoportjának, a posztgraduális kar Európa tanszékének, a BIGIS Európa Tanulmányok programjának, az ISC Európa tanulmányok programjainak, a BKE EK Dokumentációs Központjának, valamint az Európa Fórum című negyedéves folyóiratnak a részvételével. (Utóbbi 1994-től egyetemünkön működik.) Egyetértettek az aktuárius (biztosítási matematikus)-képzés beindításával, valamint a PTK megszűntetésének javaslatával is. A PTK munkatársai a magyar közzgazdasági felsőoktatás történetével, a magyar közzgazdasági gondolkodás történetével és a kiemelkedő magyar közzgazdász professzorok munkásságának feldolgozásával foglalkozó kutatócsoport tagjai lettek, illetve Matheisz Erzsébet a közzgazdász-tanár képzés továbbfejlesztésében vesz részt.

Ezután került terítékre a kollektív szerződés tervezete, amivel kapcsolatban csak egy kérdést jártak körül a jelenlévők. Mégpedig azt a passzust, amely szerint az egyetemen a béreket és a részben a házipénztárban, bérjellegű jövedelmeket

részben a Budapest Bank bankkártyarendszerén keresztül fizetik ki. Csépai János oktatósi igazgató vette fel, hogy az előbbinek belátható időn belül meg kell szűnnie, hisz az egyetem csak ebben az esetben tudja élvezni azokat a biztonsági és adminisztrációs előnyöket, amik miatt az bankon keresztül kiadásmentesebbé válna. Természetesen meg kell találni a teljes átállás megfelelő formáját, amelyet elfogad az egyetem dolgozóinak az az egyharmada is, aki egyelőre nem kötött szerződést a bankkal, s ezért jelenleg a házipénztárban veszi fel a fizetését és egyéb jövedelmeit. A kérdéssel kapcsolatban a következők észrevételek hangzottak el: Aki semmiképpen sem akar bankkártyát, annak csekk formájában is fizethet az egyetem. A banknak is vonzóbbá kell válnia. Fel kell állítani legalább még egy automatát és a gépek nem romolhatnak el olyan gyakran, mint manapság. A BB itteni fiókjának képesnek kell lennie arra, hogy kifizesse az alacsonyabb béreket készpénzben. A bank egyelőre nem tud teljesen elszámolni a számlákra érkező pénzek forrásával, csak összegeket közöl. Ezen is változtatni kell. A megoldandó gondokat a GI vezetőjének kell majd tisztáznia a Budapest Bank illetékeseivel.

A kollektív szerződés tervezetét egyébként jónak tartotta az egyetemi tanács. A szöveget a korábbi tervezetek felhasználásával Huszár Ernőné könyvtárigazgató vezetésével Osztróvszky Tamara, Sárosi Mária, Szekeres Péterné és Szigeti Endre készítette. A szakszervezetek és a közalkalmazotti tanács véleményezése után a végleges változat ismét a június elejére kerül.

K. S.

KÖZGAZDASZ ... FF005047

01068140

Fotó: Komó

1994.02.16.

KÖZGAZDASZ

A BUDAPESTI KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM LAPJA

MEGJELENIK A NÉPSZABADSÁG TÁMOGATÁSÁVAL

XXXVII. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

ÁRA: 10 FORINT

1994. FEBRUÁR 11.

TDK-konferencia: május 9–13.

Az egyetem hallgatói tudományos életének mindig kiemelkedő eseménye a Tudományos Diákköri Konferencia. A TDK-mozgalom célja, hogy megjelenhessenek és előadhatók legyenek azok a hallgatók, akik az egyetemi oktatáson kívül elmélyültebben foglalkoznak valamilyen tudományterülettel.

Aki részt akar venni a konferencián, annak mindenképp el kell írnia a TDK-dolgozatot kell benyújtania ebben az évben, április 5-ig. A dolgozatok témája, formája, terjedelme kötetlen, kivéve, hogy gépelve kell beadni és három példányban. A dolgozat beadása előtt egy hónappal már be kell adni a jelentkezési lapot, amely tartalmazza a dolgozat rövid tartalmát, és a pályázó fontosabb adatait.

A jelentkezési lapot idén március 7-ig kell leadni a főépület 148-as szobájába.

A szóbeli konferenciát május 9–13. között rendezük meg.

A beadási határidőre beérkezett dolgozatokat a hallgatói tudományos tanács különböző szekciókba sorolja. Ezt a besorolást nem önkényes alapon végesszük el, ebben segítségünkre van az is, hogy a jelentkezési lapon minden pályázó jelzi, milyen szekcióba szeretne kerülni.

Azokkal, akik nem az általuk kívánt szekcióba kerültek, természetesen egyeztetjük a végső beosztást.

A szekcióbeosztást követően minden dolgozatot két bírálóval küldünk ki. Ők értékelik a dolgozatokat szövegesen, és egy 0-tól 40-ig terjedő pontszámmal is. Ha a két bíráló által leadott pontszám összege nem éri el a 40-et, akkor az érintett dolgozat nem vehet részt a szóbeli megmérettetésben. Ha a két bíráló által adott pontszám különbsége nagyobb, mint 20, akkor harmadik bírálóval kell kiadni a dolgozatot.

A beérkezett bírálatokat a pályázó is megkapja és

ezen ismeretében készülhet fel a szóbeli konferenciára. Ezen minden pályázó meghatározott időt (általában 15 percet) kap dolgozata ismertetésére. Ezt követően a közönség és a háromtagú zsűri kérdéseire kell válaszolnia. A szóbeli utána a zsűri, amelyik korábban megismerkedett az írásbeli dolgozatokkal, megállapítja a sorrendet a pályázók között. Ebben formailag nincs meghatározva a bírálók véleményének figyelembevétele, de tartalmilag nem lehet ettől eltekinteni.

TRAUTMANN LÁSZLÓ
TDK-titkár

MEGHÍVÓ

TÁVOKTATÁS FRAN- CIAORSZÁGBAN című előadást Kovács Ilma, a Nyelvi Intézet munkatársa, február 28-án, hét-

főn 6 órai kezdettel a főépület 181-es, és március 3-án, csütörtökön 4 órai kezdettel a főépület 399-es ter- mében.

Értelmiség és politika

A Széchenyi István Szakkollégium 1993. december 15-én és 16-án két vitát is szervezett, amelyek a magyarországi értelmiségnek a politikai átalakulásban betöltött szerepét vizsgálták. Az első általánosabb, a Századvég Politikai Iskolával közösen rendezett vitára Körösi András a Valóság című folyóiratban 1993 novemberében megjelent tanulmánya adott alkalmat, amely a magyarországi ér-

telmiség ambivalens módon viszonyul a demokráciához:

az értelmiség volt a demokratikus átalakulás fő hordozója, demokrácia beállított-ságú, a demokrácia elveit, normáit képviseli, szereti. Ugyanakkor a demokratikus keretek között kialakuló po-

litikai gyakorlatot, a gyakorlat eredményeként előálló politikát, a ténylegesen zajló folyamatokat nem kedveli, illetve ezekkel szemben nagyon kritikus.

Magyarországon és Kelet-Közép-Európában az elmúlt évszázadokban a demokratikus intézmények csökkenés volt a kialakult egy sajátos értelmiségi szerepfelfogás a hatalommal szemben. Az értelmiség a szabadságjogokat képviselte, és ez a szerep egyfajta kiemelt státust biztosított a társadalomban, amely helyzetet a rendszerváltás meggyengítette. Mostanra az értelmiség csupán a politikai élet sok szereplőjének egyikeként vált. Körösi András szerint erre a státuszvesztésre az értelmiség úgy reagál, hogy a részredekereket képviselő pártokkal szemben a „demokráciát”, a „nemzetet” vagy a „társadalmat” képviselő mozgalmakat szervez, lásd Demokratikus Charta,

Magyar Úttörők vagy Civil-parlament. Az első hozzászóló, Benda Gyula, az ELTE adjunktusa Körösi András értelmiségi meghatározásával szállt vitába. A cikkíró véleményével ellentétben — miszerint értelmiségi az értékhorozó, ideológia-, szimbólumteremtő, irástudó réteg, foglalkozása szerint írók, újságírók, filozófusok, társadalomtudósok — Benda szerint értelmiségi minden diplomás vagy másként fogalmazva, a társadalomért, a nemzetért elkötelezett értelmiségi magatartás, amit intelligenciának hív. Benda Gyula szerint a politikai pártoknak segédhadakra van szükségük, az értelmiség egy része pe-

(Folytatás a 6. oldalon.)

Csurka, Thürmer, Pozsgay az egyetemen

Az idén is folytatódik a politikatudományi tanszék *Választások 1994* című vitasorozata, amelyen a *jelentősebb pártok vezetői beszélnek a választásokkal kapcsolatos várakozásokról. Orbán Viktor, Torgyár József, Horn Gyula, Kuncze Gábor után* februártól további neves politikusokkal találkozhat az estek közönsége.

A tavaszi program a következőképpen alakul: február 10.: *Csurka István* (MIÉP), február 24.: *Thürmer Gyula* (Munkáspárt), március 3.: *Király Zoltán* (MSZDP), március 10.: *Nagy Tamás* (Agrárszövetség), március 17. vagy 24.: az MDF egyik vezetője, március 31. vagy április 21.: kerekasztal-beszélgetés, április 7.: *Pozsgay Imre* (NDSZ) és végül április 14-én *Tóth Zoltán*, a Belügyminisztérium Országos Választási Irodájának vezetője lesz a tanszék vendége.

A vitaestek helyszíne a III. előadó, a kezdési időpont: este 6 óra.

Közgazdosok a Centrumban

MILYEN PÉNZ VOLT A RUHAPÉNZ?

Nem jutalom! Ez a válasz társról volt szó, amiben viszont nem részesedhetett az illető. A „ruhapénzzel” kapcsolatos pontos információt a szakszervezetekkel és a közalkalmazotti tanáccsal való egyeztetés után, a kollektív szerződésben rögzített szabályoknak megfelelően kaphatott mindenki munkaruha vásárlási utalványt. (Egy munkaügyi vita is keveredett az ezzel kapcsolatos helytelen tájékoztatás félreértések miatt. Valaki úgy vélte, jutalom járt volna neki, ami igaz is, csak hogy itt munkaruha-juttatásról volt szó, amiben viszont nem részesedhetett az illető.) A „ruhapénzzel” kapcsolatos pontos információt a szakszervezetekkel és a közalkalmazotti tanáccsal való egyeztetés után, a kollektív szerződésben rögzített szabályoknak megfelelően kaphatott mindenki munkaruha vásárlási utalványt. (Egy munkaügyi vita is keveredett az ezzel kapcsolatos helytelen tájékoztatás félreértések miatt. Valaki úgy vélte, jutalom járt volna neki, ami igaz is, csak hogy itt munkaruha-juttatásról volt szó, amiben viszont nem részesedhetett az illető.)

A Centrum-utalványok beváltása sokaknak gondot okozott: túlságosan rövid idő alatt kellett elkölteni őket, nehéze volt a megadott három áruházban megfelelő árut kapni értékük. Ezeket a problémákat az okozta, hogy gyorsan kellett dönteni a kollektív szerződés nyújtotta lehetőség kihasználásáról.

Seregnyi üres zseb

A „Bárcsak az lenne a gondunk, ami nekik” típusus esetét példázta a védelemgazdaságtan tanszék német és magyar szakemberek részvételével szervezett felmérés értékelése január 18-án. A téma a kétpólusú világ megszűnése utáni katonai helyzet pénzügyi oldala, azaz a katonai költségvetések csökkenésének kérdése volt. (Bár, ahogy az egyik német előadó felszólalásából kiderült, ez a tendencia az egész világon 1985 óta tart.)

A német szakértők, von Krause ezredes, illetve dr. Fritz-Amus a hamburgi és prof. Maneval a müncheni Bundeswehr egyetem oktatói abból indulhattak ki, hogy országuk fenyegetettségét a berlini fal leomlása után csökkent. Addig az NSZK katonai költségvetését stabilizálta a NATO-eggyüttműködés, hisz a politikusokkal folytatott vitákban döntő érvként szerepelt, hogy országuknak annyi pénzt kell fordítania védelmi képességének javítására, amennyi arányban áll a szövetségi védelmi tervekben rá háruló feladatokkal. Ezzel szemben az új viszonyok között megváltoztak a német hadsereg funkciói (is), a katonák legvalószínűbb alkalmazási területévé a humanitárius segélyakciókban való részvétel lett, legvalószínűbb feladatukká pedig egy védelmi háború megvívása vált.

Ez a körülmény megváltoztatja a védelmi kiadások tervezésének egész rendszerét, fejlesztésre például maradványok csak a katonai költségetetés 20 százalékát tudják fordítani. (Megjegyzendő, hogy poszt-szocialista országban igen sajátos élményt nyújtott az, ahogy a német szakértők a legtermészetesebb hangon, folyamatosan tervezésről beszéltek. Igaz, hogy csak a katonai kiadásokról volt szó, de hát ez a tétel csökkenése ellenére is jelentős része az állami költségvetésnek.)

Ami a magyar oldalt érinti, Várhelyi István vezérőrnagy, a Magyar Honvédség közgazdasági és pénzügyi főnöke előadásából nem csak a közismert problémákról hallhattak a jelenlévők. Mint kiderült, a magyar hadsereg a sorozatos visszafejlesztések következtében ma már ott tart, hogy költségvetésének csak néhány százalékát tudja fejlesztésre fordítani. (Ez az a pénzkeret persze összehasonlíthatatlanul kisebb, mint a Bundeswehré,

ráadásul évről évre veszít reálértékéből.) Napjainkra olyan helyzet alakult ki, hogy egyes katonai alakulatok esetleg üzemanyag híján nem fognak tudni megmozdulni, amikor szükség lesz rájuk, függetlenül attól, hogy védelmi feladatot kellene ellátniuk vagy mondjuk egy katasztrófa elhárításában kellene segíteniük. Ez a kritikus helyzet akkor áll elő hazánkban, amikor — szemben Németországgal — Magyarország katonapolitikai helyzete romlott az 1989–90-es változások nyomán, valamiféle katonai konfliktusba keveredésünk veszélye nőtt az elmúlt időszakban.

A tanácskozás résztvevői keserűen vehették tudomásul, hogy a magyar védelemgazdasági szakemberek vagy nem tudták ezeket a gondokat elég hatásosan megfogalmazni a politikai döntéshozók számára, vagy nem hisznek nekik, hiszen érvelésük, javaslataik ellenére tovább csökkentik a hadsereg rendelkezésére álló pénzüsszeget.

A tárgyakra a szociológia tanszéken (123.3) külön jelentkezni kell a szorgalmi időszak első hetében. A tárgyak tematikái megtalálhatók a tanszék hirdetőtáblán. Bővebb tájékoztatás az előadótól, február 15. 13.30 123.2 teremben.

A szociológia tanszék a 2. félévben az alábbi tárgyakat hirdeti meg angol nyelven: I. évfolyam: *Szociológia* (Introduction to Sociology), előadó: *Relinde de Greef, Ph.D. Sociology*; III–V. évfolyam: *Politikai szociológia* (Political Sociology), előadó: *Relinde de Greef, Ph.D. Sociology*; Elszámolható: társadalomgazdasági szakon: szak alternatív; szociológia és társadalompolitika szakirányon: szakirány alternatív; bármely szakon: szabad alternatív tárgyként.

A tárgyakra a szociológia tanszéken (123.3) külön jelentkezni kell a szorgalmi időszak első hetében. A tárgyak tematikái megtalálhatók a tanszék hirdetőtáblán. Bővebb tájékoztatás az előadótól, február 15. 13.30 123.2 teremben.

Könyörgés, visszafojtott haraggal
Uram, nekem nincs hatalmam, erőm csak egy földi halandó ereje. Ertek a szavakhoz, füzereket kötök belőlük, s lelkekre aggamok őket. Nagy inségben, sivárságban, könnyfakasztó háborúban, Uram segítsd meg a szenvedőket.
Vedd magadhoz az ártatlanul elpusztultakat, büntesd meg a gyilkosokat. Fogd le a kezem és tapaszd be a szám, Uram, hogy ne káromoljak nagy haragomban! Tudod-e, hogy mikor egy kisgyerek meghal, a sátán is elsirja magát!
Ó, ha betűim meleg cipökké változnának, ha szavaimmal át tudnám ölelni a világnak ártatlanjait, a gyerekeket: aknatépett, csonkult gyerekek seregét, vádló szemű éhezőkét, halálos kórban szenvedők táborait!
Sztétárad bennem a düh, mint hülyék arcán a nyúl, látván, hogy ezt hagyod! Kit büntetsz és miért, miért jóuram? Kérlek, cselekedj úgy, ahogy írva vagyok: vedd magadhoz a halott gyerekek lelkeit, a bénák, betegek, félkegyelműek lelkeit. Fogd le a gyilkosok kezét, változtasd búzakalásszá a gépfegyvereket, kendd meg szeretetbalsammal vak szemünket, hogy felnyíljanak végre és látva lássanak.
S végül arra kérlek, Uram: Valóban létezz, s ítéld felölünk halálunk után. Mert ha nem létezel, ha ennyi bűn, igazságtalanság csak úgy történik meg, akkor hiába minden.
Amen.
1994. január 26—27.
— eszté —

Az Európa Tanács European Network on Women's Studies (ENWS) szervezte 5 napos angol nyelvű vezetőképző tanfolyamot szervezett decemberben Wassenarban a WSK közreműködésével. A tanfolyam a vezetőképző tréning mellett egy jövőbeni train-the-trainer program előkészítését is szolgálta. Ennek megfelelően a 10 résztvevő közül 5 fő egyetem vagy vezetőképző munkatársa volt (BKTE, GATE, SOTE, Matáv), 5 fő vállalati, intézményi vezető (Alapítvány, Color Kft., Matáv, Richter Gedeon Rt., Sano-Phylaxia Rt.).
A tanfolyam színvonalas ízelítőt adott a szervezési kultúra, vezetési stílus, konfliktuskezelés elméleti és gyakorlati kérdéseiről. A tanfolyami tapasztalatok alapján a gyakorlati vezetőkkel közösen fogalmaztuk meg a train-the-trainer program alapelveit.
Várhatóan 1994. szeptemberben 15 fő számára 10 napos train-the-trainer tanfolyamot szervezünk Hollandiában egyetemeken és vezetőképző intézetek számára. A tanfolyam résztvevőinek a vállalt kötelezettsége a tanult ismeretek bevezetése a hazai képzésbe. A tervezett train-the-trainer program bázisa egyetemünk, szakmai menedzser Bor Irén (vezetési és szervezési tanszék), szervezési felelőse Kocz Katalin (emberi erőforrások tanszék).
Várom a különböző egyetemeken és vezetőképző intézetek munkatársainak a jelentkezését.
KONCZ KATALIN
egyetemi docens
Women's Studies Központ

A Bajorországi Menedzserképző Intézet Oktatási Centruma lehetőséget nyújt magyarországi német származású diákok számára, hogy menedzserképző szemináriumokon vegyenek részt.
Erdeklődés esetén a német tanszéken lehet feliratkozni és tovább részleteket meg tudni. Az oktatás nyelve magyar és német. Az oktatás valószínűleg ingyenes lesz. A szemináriumok időtartama 2–7 hónap között megakadályozhatók. Szervező: A magyarországi német vállalkozók egyesülete, Bradean-Ebinger Nelu tanszékvezető

Nagy Tamás

1914–1993

A legfiatalabb korosztály ehhez járult rendkívül szép orgánuma és vonzó megjelenése. Allítólag még nem is olyan régen meg-megdobogtatta a lányhallgatók szívét. Élmény volt hallgatni a vizsgáztatását is, de néha még nála vizsgáznia is. Elvezte, ha okos gondolátokat hallott. A butaságot — legalábbis a tantermen kívül — nehezen viselte. Olykor kíméletlenül megmondta ebéli véleményét, amivel azután ellenségeket is szerzett magának, esetéknél nagyon befolyásosakat. Munkatársait nem dicsérte túl (legelső tananyagom elolvasása után így nyilatkozott: Katalin, meg vagyok lepve, ez egészen jó), de nagyon tudott biztatni.

Ha már egészen fiatalon ilyen magasra jutott — 34 éves korában lett az egyetem vezetője —, akkor bizonyára lelkes kiszolgálója volt az akkori rendszernek. Ez csak annak juthat az eszébe, aki nem ismerte őt. Aki ismerte tudja, olyan ember volt, aki csak nagyon nehezen hajtott fejet. Nem volt simulékony. A társadalmi-politikai közege 1956 előtt és után is, csak nagy súrlódásokkal, ütközésekkel tudott beilleszkedni. Gyakran vette körül bizalmatlanság. Úgy vettem észre, az utolsó időkben erősen mardosta a tudat, hogy sok mindent helytelenül tett, helytelenül tanított. Ezek az aggályok nem voltak alaptalanok. Már az új egyetem létrehozása is — mai szemmel nézve — meglehetősen vitatható módon történt. Az előd intézménynek, a József Nádor Műszaki Egyetem Közgazdasági Karának, nem csak a férgese hullott. (Igaz, Heller Farkasnak ő járta ki a nyugdíját.) És a létrejött új intézmény, és benne a saját tantárgya, a politikai gazdaságtan is ugyancsak egyoldalú lett. De ez csak az egyik fele az igazságnak. A másik fele, hogy az adott körülmények adta lehetőségek, a meglehetősen szűk objektív korlátok között ez az intézmény tudományt, szaktudást igyekezett átadni és nem is egészen eredménytelenül. Amint lehetett és amennyire csak lehetett nyitott, ahol tudott. Ebben Nagy Tamás szellemisége még akkor is jelentős szerepet játszott, amikor önzetlenül már kevésbé részt az itteni munkában. (Másodállásban haláláig egyetemünk oktatója maradt, hosszú ideig az egyetemi tanácsnak is tagja volt.) Ő ugyanis nem propagandista volt a mindenkori hivatalos tanoknak, hanem egyik legfőbb és a legszakavatottabb kritikusa is. A „vas és acél országa” koncepciót kezdettől fogva elutasította. A magyar gazdasági reformgondolat kibontakoztatásában, az 1968-ban indult hazai reform eszmei és nem csak eszmei előkészítésében és továbbfejlesztésében alapvető szerepe volt.

Mint oktató mindenekelőtt gondolkodni, kételkedni tanított. Csak egyetlen emlék. Amikor 1951-ben a tanszékére kerültem egészen rövid idő múlva sor került Sztálin utolsó, „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban” című könyvecskéjének a kötelező megvitatására. A vitákat (három volt belőle) az előírásnak megfelelően ő vezette. Ennek során a hivatalosan korszakalkotónak minősített tételek jelentős részét egymás után így kommentálta: „Ezt nem lehet megérteni. Ezt nem lehet megérteni.” Ez abban az időben a szentségtörés határát súrolta. Lenyűgöző előadó volt és izzó-érig pedagógus. Krisztálytisztá logikája, világos gondolatmenete a legbonyolultabb összefüggéseket is

áttekinthetővé tette. Mind-ehhez járult rendkívül szép orgánuma és vonzó megjelenése. Allítólag még nem is olyan régen meg-megdobogtatta a lányhallgatók szívét. Élmény volt hallgatni a vizsgáztatását is, de néha még nála vizsgáznia is. Elvezte, ha okos gondolátokat hallott. A butaságot — legalábbis a tantermen kívül — nehezen viselte. Olykor kíméletlenül megmondta ebéli véleményét, amivel azután ellenségeket is szerzett magának, esetéknél nagyon befolyásosakat. Munkatársait nem dicsérte túl (legelső tananyagom elolvasása után így nyilatkozott: Katalin, meg vagyok lepve, ez egészen jó), de nagyon tudott biztatni.

Barátai és nem baráti körében egyaránt örök téma volt: ez a ragyogó elme, ez a vitathatatlanul szuverén gondolkodású tudós miért publikált olyan keveset? (Közel fél évszázados tudományos pályafutása során, a tananyagokon kívül alig néhány cikke jelent meg.) Egyesek szerint ez rengeteg egyéb elfoglaltságának volt a következménye. Valóban, a negyvenes évek végén az ötvenes évek elején egyszerre volt az egyetem vezetője, tanszékvezető egyetemünkön és másik intézményben is, tartott legalább heti hat-nyolc óra magyoladást, megirt heti 50-60 oldal tananyagot és mellékesen magyarrá fordította — még hozzá kiválóan — a Töke három kötetét. A gazdasági reform előkészítésének az éveiben is emberfeletti munkát végzett, nem száz, ezer oldalakat írt név nélkül. Még sem ezt gondolom a fő oknak, hanem sokkal inkább azt, hogy olyan következményeket támasztott magával szemben ezen a téren is, aminek — úgy érezte —, nem tud megfelelni. Talán az is befolyásolta, hogy a felső vezetés részéről inkább csak rosszindulatot érzett a tevékenysége iránt. Nagy Tamás szétosztotta a tudását. Az ő tudományos értékei a magyar közgazdaságtudomány egészének az eredményeiben jelentek meg. Nagyon tudott segíteni és nagyon sokaknak segített. Köztudott, hogy a szakmai vitákban részt vevők jelentős része inkább csak a saját „mániáját” propagálja. Ő viszont mindig maximálisan igyekezett beilleszkedni a szerző gondolatrendszerébe, ezért is tudott kitűnően hasznosítható tanácsokat adni. Nemegyszer voltam tanúja annak, hogy fiatal szerzőknek egész mondatokat, bekezdést diktált le.

A magyar közgazdaságtudomány közismerten jól jegyzett a nemzetközi piacon. Kiemelkedő képviselői, így vagy úgy, nagyrészt Nagy Tamás tanítványai voltak. Úgy gondolom ezt ma is vállalják.

Falusné Szikra Katalin

Az AEGEE

Az AEGEE—Budapest (Európai Hallgatók Egyesülete) konferenciát rendez **Ethnic & National Minorities in Europe** címmel **1994. február 16. és 20.** között az egyetem főépületében. A konferenciára közel 250 egyetemista érkezik Európa szinte minden részéről.

Szeretettel várunk minden érdeklődőt az előadásoknál.

Pénzről, kártyáról, rektorválasztásról, maffiáról, etikáról

(Folytatás az 1. oldalról.)

ben sem „csupán” főiskolai szintet nyújt. Ezért, ha rájövünk valamire, ami a képzésből hiányzik, de beletehető, akkor azt kötelességünk haladéktalanul pótolni. Ilyen lehet például az a kezdeményezés, hogy a hallgatók szerény díjazás ellenében tegyenek adótanácsadói vizsgát az első három év során.

A hallgatóknak legkésőbb március 31-ig, de inkább február 28-ig kezükben lesz a papír a tudnivalókról és a feltételekről. Számos változat lehetséges: be lehet jutni az egyetemi ágra azonnal felvételi nélkül, azonnal felvétellel, a következő évben, be lehet jut-

ni a részidős képzésre, az oklevelet újabb gyakorlati csomagokkal erősítjük meg stb.

— *Az idei év legnagyobb horderejű eseménye a rektorválasztás lesz. Hogyan, mikor, milyen ütemezés szerint zajlik majd le a tisztújítás?*

— A felsőoktatási törvény úgy rendelkezik, hogy a hivatalban levő rektor egy adott határidőig nyilatkozhat arról, hogy kívánja-e megbízatása meghosszabbítását. A művelődési minisztérium már fel is tette ezt a kérdést Andonka Rudolfnak, aki jelenleg tárgyalásokat folytat az egyetemen állás-pontjának kialakítása előtt, s ebbéli

azt egyelőre nem mondhatom meg. Úgy gondolom, felelősen akkor kell erről nyilatkoznom, amikor a rektor úr megtette a maga bejelentését.

— *Bizonyára hallottál a szervezés tanszéken történt hallgatói csalásokról. Sokféle vélekedést lehetett hallani azzal kapcsolatban, hogy a diákok mintegy 20 százaléka bukott le. Többek között olyan álláspont is volt, miszerint ez az egyetem normál állapota, az egyetem jegy- és ösztöndíj-rendszere*

Nehéz szétválasztani a zseniális ötleteket a pizkos csalásoktól.

Ha valaki az előadók alatti pincéből adogatja fel társának a helyes megoldást, az zseniális ötlet, kockázatot vállal, bekoszolódik az illető ez vállalkozás, profi mint a maffia. Ezt, bár morálisan elítélem, még mindig jobbnak tartom, mintha valaki minden jogalper nélkül pontokért reklámol. Legalább két probléma van emögött: Sok tanszéken elfelejtik, hogy — s erre a Közgazdász Tanszék című rovata sokszor figyelmeztetett már — jó

írásbeli vizsgáztatáshoz nagyon sokat kell dolgozni a kérdéseken. A családok egy része abból adódik, hogy a vizsgakérdések ismétlődnek, kiszámíthatók, kiszakkozhatók, ellophatóak. Abból nem lehet kiindulni, hogy mivel most erősebb a versenyhelyzet az egyetemen, a család is több. Csalás, puskázás mindig volt, gondolom lesz is. Egy adott vizsgaidőszaktól kezdve azonban egyszerre, becsületlenül,

denki látja, hogy az előrejutásnak többfajta módja van, kihunyóban azok a csillagok, akik a belső értékek növelését tartották fejlődésnek. A mai fiatalság 80 százaléka maximálisan gyakorlatias és más jellegű megfontolásokból indul ki. Nyilvánvalóan lemorzsolódnak a hozott vagy fölvetett, eddig

mindenhol meg kellene kezdeni a demonstratív felfüggesztéseket, indokolt esetben.

De teljesen visszasszorítani ezt nem lehet. 700 fős évfolyam vizsgáztatása technikailag, felügyelet szempontjából sem egyszerű. Egyéb-ként pedig az effajta mentalitás a hallgatók és az oktatók esetében is leképeződése a társadalom egészében végbemenő folyamatoknak, a világtendenciáknak. Min-

után külön-külön írták meg beadott házi feladatukat. Az ilyen esetekben három tanszéki kollégának adtuk oda a szövegeket, akik egymástól függetlenül mondtak véleményt az állításról. Egy esetben elfogadtuk ezt a védekezést, az ebben érintettektől elnézést kértünk.

egy másik dolgozatot: voltak, akik kétszer printelték ki ugyanazt a szöveget; volt aki kézzel másolt le egy az egyben egy másik dolgozatot; és előfordult, hogy valaki több szövegből állította elő „saját” művét. Néhanan később azzal védekeztek, hogy dolgozatuk azért hasonló, mert közösen megbeszélték a témát, készítették egy vázlatot, amiből az-

után külön-külön írták meg beadott házi feladatukat. Az ilyen esetekben három tanszéki kollégának adtuk oda a szövegeket, akik egymástól függetlenül mondtak véleményt az állításról. Egy esetben elfogadtuk ezt a védekezést, az ebben érintettektől elnézést kértünk.

a megtalált 28 puskázót meg kellett volna buktatnunk.

Ugyanakkor, mivel a számonkérést és a szankcionálást nem tartjuk öncélúnak, kiírtuk a hirdetőtáblára, hogy akik december 16-án déli 12 óráig tisztázzák, hogy ki másolt kiről, azok esetében csak a másolót buktatjuk meg, a másik felélnél leosztályozzuk a dolgozatát. Azt is hozzátettük, hogy akik nem jelentkeznek, azok ellen az elégtelen mellé meg fegyvelmit is inditunk. Később kiderült, hogy az érvényben lévő jogszabályok

értelmében a tanszék nem kezdeményezhet ilyen eljárást.

— *Ez volt az a bizonyos nap, amikor megadott időpontban tömegek jelentkeztek a tanszéken bevallani „bűnüket”.*

— Valóban, nem írtuk ki, hogy kiket találtunk meg, így 49 diák jelentkezett, hogy valakiről másolt. További ötven voltak, akiket puskázáson fogtunk, de nem jelentkeztek.

volt, akinek tudtán kívül „vették kölcsön” a gondolatait,

például úgy, hogy egyszerűen a kollégiumi számítógépben kikeresték a dolgozatát és kinyomtatták, hogy egy gépirónő közvetítésével jutottak hozzá a szövegéhez, vagy kölcsönadta valakinek a munkáját öt percre elolvadni, aki közben lemásolta. Mi egyébként nem vizsgáltuk az önbevallások hitelességét, mindent elfogadtunk úgy, ahogy a hallgatók előadták.

Kiderült, hogy

hogy ne vegyék komolyan a puskázás szankcionálására vonatkozó ígéreteket. Így nem vették komolyan azt sem, amit mi mondtunk nekik az útmutatóban. Ez természetes, hiszen sajnos ezeknek az ígéretnek az a megszokott „következménye”, hogy a tanszék sem veszik komolyan őket: a puskázást általában hallgatólagosan tűrik az egyetemen. Számomra viszont nem természetes, sőt, elfogadhatatlan, hogy négyest, ötöst kapjon az a diák is, aki keményen megdolgozott érte, és az is, aki csalt.

— *Sokallod, hogy a diákok tíz százaléka bukott le?*

— Igen, sokallom ezt is, és azt a további 50 körüli hallgatót is, akik dolgozatuk átadásával részt vettek a puskázásban, mert amit csinálnak, az oda vezet, hogy

elismert etikai erények, amikor az előrejutás téjével és jellemző módjaival szembe-sül valaki. Az egyetemnek kötelessége ezzel szemben fellépni, de teljesen visszasszorítani házon belül sem lehet.

— *Teljesen az illúziók kö-zé csúszik hát az a várakozás, hogy az egész szakmát meg kellene tisztítani a tisztességtelenségtől?*

— A szakmát válasszuk szét az informális gazdasági üzlettől. A mi hallgatóink,

miféle tanár az, akinek csak Skodája van.

Azt elutasítom, hogy ilyen hallgatói családokkal lehessen diplomát kapni. Am a világon mindenütt kérdés az, miként értékelendő a jogi kereteken belül maradó, vagy le nem bukó, ám korrupt, maffiózós érvényesülés. Ez a dolog az egyetem falain kívül, a társadalomban dől el, bár nem állítom, hogy az egyetem nem tesz tevőlegesen hozzá. A kö-zgazdasági egyetem csak egy szereplő a szabadpiacon és nem oszt, nem szoroz, hogy mit csinál. Ezzel nem szeretném az egyetem felelősségét csökkenteni, de még mindig elegendő ez a felfogás, mintha szidni kezdeném a hallgatók és az oktatók egy részét.

— *Pedig az egyetem játszhatna szerepet a változás érdekében is.*

— Erre volt rosszul sikerült kísérlet az egyetemi charta. Olyan etikai bizottság kellene hallgatói és oktatói közös részvétellel, amely — mint a strassburgi bíróság —, eseteket bírál-na el és szükség esetén hallgatói, vagy oktatói kizárás kezdeményezhetne. Akár olyan esetben is, ami jogot nem, de etikai normákat sért, s így nem tűrhető egy olyan egyetemen, amely ad magára.

alzik — nagyon helyesen — járnak dolgozni, ámulattal figyelik és keresik a kö-zgazdász szakma hierarchiájában fölül levőket. Éles eszű gyerekek, sokuknál észrevesznek etikai hibát. Viszont látják az érvényesülés eredményét is. Mindkét oldalon emberi gyengesség ez, erről az egyetem nem tehet. Azt megtehetné, hogy szakmailag elfogadható, puritán oktatókat állít példának, ám ez lehetetlen, mert a köz-fogás szerint

— *Egyelőre azonban a hallgatók ezt a mentalitást viszik magukkal munkahelyükre, döntéseikbe.*

— Nyomasztó véleményem van erről, de nehéz elmondanom, tegyük is föl, hogy a mi egyetemünk hallgatóira mindez nem vonatkozik. A mostani 18-22 évesek nem kis részének egyé-niségét észrevehetően az is formázta, hogy nevelésben sem tanári, sem pedig szülői ellensúlyuk érdemben nem volt. Ha így nő fel valaki, abból egyenesen következik, hogy minden jogalper nélkül is reklamál. Ez elképzelhetetlen lett volna a 4-5 évvel ezelőtti évfolyamoknál. Ők odaírták volna, hogy erre a kérdésre nem tudok válaszolni. Ez döntő különbség. Ma könnyen az kerül hátrányba, aki két egyetemre jár, aki tisztességes ugyan, de mások trükkjei miatt két jeggyel rosszabbat kap, akit nem vesznek fel arra az állásra, amire pedig méltó lenne, ma az megy el külföldre, aki hamarabb be tudja adni a pályázatot és ez nagyon veszélyes helyzet. Azt azonban garantálom, hogy az egyetemi elbírálási mechanizmusokba még nem türemkedett be ennek a mentalitásnak a hatása.

Molnár Gabriella

A kaktusz választól

Nagyszabású puskázásra derült fény a vezetés-szervezés II. című tárggyal kapcsolatban az elmúlt félév végén. Ötszáz negyedéves diákból negyvenkilencről bizonyosodott be, hogy legalább az egyik házidolgozatát valamelyik társáról másolta. Sajnos egy ilyen eset, mármint a széles körű puskázás, nem számít rendkívülinek az egyetemen. Kivételet inkább az jelent, hogy egy tanszék felderítette és szankcionálta a másolási technikát. Erről kérdeztük Bakacs Gyulát, a vezetési és szervezési tanszék vezetőhelyettesét, az érintett tárgy felelőseit:

— *Hogyan derült fény a puskázásra?*

— Az elmúlt félévben a negyedévi és félév végi zéhák helyett új értékelési formát vezettünk be ezzel a tárggyal kapcsolatban. A jegy 75 százaléka öt félév közben elkészítendő órai előzetes feladat megoldásából áll össze, a teljesítmény maradék 25 százalékát pedig a diákok órai munkája alapján ítéljük meg. Félév közben hét feladatot adunk, ebből kell ötöt megoldani. Esetenként négy-öt oldalas órai előzetes feladatot kell írniuk a diákoknak.

— *Ez a módszer erősen eltér az egyetemen megszokott beszámolósi formáktól.*

— Ez igaz, de az is tény, hogy nem a hasunkra ütve találtuk ki. Külföldi egyetemeken természetes, hogy graduális szinten, ahol a diákok készségeit, önálló problémamegoldó képességét kell fejleszteni, ilyen feladatokat, esettanulmá-

mindenkit megbuktatunk, akit nyilvánvaló másoláson kapunk,

nem keressük, hogy ki másolt kiről. Az ellenőrzést végül az ötödik dolgozat beadása után végeztük el, nemcsak azért, mert eleve terveztük, hogy beváltjuk az útmutatóban tett ígéretün-

nyokat kell megoldaniuk a hallgatóknak. Ezek beépülnek az órai munkába is, amennyiben az órák során a diákok megvitathatják egymás megoldásait, és a tanárok is hivatkozhatnak azokra a kérdésekre és válaszokra, amelyek egy-egy feladattal kapcsolatban felmerülnek. Minden félévben végzünk egy felmérést (A kaktusz választól címmel), amelyben megkérdezzük a hallgatók véleményét a tanszék tárgyairól. E felmérések tanulsága szerint a munkának, az értékelésnek ezt a formáját a diákok is jónak tartják. 56 százaléka a múlt évi lexikálisabb számonkérés helyett ezt választaná.

— *Ami a puskázást illeti: Már a vezetés-szervezés II. című tárggyal kapcsolatos útmutatóban, a félév elején világosan leírtuk, hogy szűrőpróba szerűen össze fogjuk hasonlítani a dolgozatokat a meg nem engedett együttműködések kiszűrésére. Jeleztük, hogy*

ket, hanem azért is, mert kaptunk olyan jelzéseket, hogy elég kiterjedt másolás van. 28-an buktak le ennél az összehasonlításnál. Ezek közt volt olyan, aki egyszerűen fénymásolóval lemásolt

— *Abban az értelemben, hogy — Kornai szavaival — ez az egyetem normál állapota, az. A normál állapot persze nem jelenti azt, hogy ez a normális állapot. A diákok megszokták a Közgázón,*

Monetáris politika

Kerekasztal-beszélgetés a Rajk László Szakkollégiumban

A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Rajk László Szakkollégiumában 1993. november 10-én jó hangulatú kerekasztal-beszélgetés hangzott el gazdaságunk aktuális kérdéseiről. A kerekasztal tagjai Abel István (BB), Kovács Almos (PM), Nadrai László (MNB) és Riecke Werner (MNB) voltak. A közel száz hallgató előtt zajlott vita felölelte a monetáris irányítás fontosabb területeit, a kamatpolitikát, a kötelező tartalékszabályozást, a repokamat-alakulás anomáliáit, a devizaszámok és egy esetleges belföldi devizakötvény lehetőségét, a megtakarítások, a hitelkonszolidáció, a gazdasági növekedés kérdését, a pénz és tőkepiac helyzetét, a gazdaságpolitikai hiteltelenség kérdését, és nem utolsósorban a PM, az MNB és a kereskedelmi bankok közötti véleménykülönbségeket. Vitaindító beszédet Arvai Zsófi tartott, a későbbiekben elhangzó kérdéseket részben ő, részben a hallgatóság tette fel.

Arvai Zsófia: Hogyan ítélik meg a monetáris politika elmúlt évi tevékenységét, milyenek voltak a hatásai?

ABEL ISTVÁN: Hadd kezdjem tömör válasszal: katasztrofális. 1992-ben mesterségesen generált likviditásbőség volt, amely azt a nagyon is furmányos célt szolgálta, hogy a bankokat rákényszerítse a kamatok csökkentésére, és a költségvetés finanszírozására. Likviditásbőség volt nyilvánvalóan amiatt, mert a fizetési mérleg többletet mutatott, és ezt a Nemzeti Bank nem semlegesítette olyan mértékben, ahogyan ez egy monetáris politikától illett volna. Ugyanakkor a pénz kihelyezésének a kockázata olyan nagy volt, hogy a bankok nem mertek hitelezési expanzióba kezdeni. A hitelezési kockázat növelése összefügg a recesszióval és számos örökös problémával, de egy mesterséges dolog nagymértékben belezajzott: a kiereszközlet, kemény csődtörvény '92 elején. Ez a lépés is úgy érzem átgondolatlan lépés volt, egy olyan kemény csődszabályozást erőltetett rá a magyar gazdaságra, amelyen semmilyen piacgazdaságban sem volt még. Ha megnézzük, Nyugat-Európában mennyi az átlagos fizetési idő, akkor

egy ilyen csődszabályozás a francia gazdaság felét elvitte volna,

az olasz háromnegyedét. Ezzel szemben a magyar gazdaságnak szerencsére még nem egészen a 25%-a tűnt el. A csődszabályozás olyan kockázatot vitt a hitelezésbe, hogy a bank kétszer is meggondolja, hogy bárkinek is hitelt adjon. Ott állt a pénzzel, vett rajta állampapírt, méghozzá olyan áron, ahogy azt a költségvetés diktálta. A likviditásbőség azért olyan szempontból eredményes volt, hogy jelentős kamatsökkenést következett be, ugyanakkor a kamatmarge szélesre nyílt.

KOVÁCS ÁLMOS: Mindenekelőtt röviden a csődtörvénnyel kapcsolatban szeretnék reagálni. A csődeljárás a hiedelemmel ellentétben egy kedvező időszak az adós számára, hiszen kap egy 90 napos időszakot, amely alatt felmentést kap fizetési kötelezettsége alól, és amely alatt létrehozhat valamifajta olyan megállapodást, amely a vállalkozás továbbműködését biztosítja. A magyar gazdaságnak az elmúlt évtizedben az egyik legnagyobb problémája a gyenge fizetési fejelem volt, amely a gazdaság működőképességét, az alkalmazkodási gyorsaságot nagy mértékben rontotta. Ezért szándékosan volt a csődtörvény a szokásosnál szigorúbb, jelzett adva a gazdálkodóknak, hogy csak azok a tevékenységek maradhatnak életben, amelyek tudják magukat finanszírozni. Utólag is úgy ítélem meg, hogy ez a döntés lényeges volt a piacgazdasági normák kialakulása szempontjából.

A monetáris politikával kapcsolatban a dilemmák gyökere abban a sajátos helyzetben van, hogy Magyarországon a fogyasztói árak és a termelői árak szintje között rendkívül nagy szakadék alakult ki. Ha a kamatszint a fogyasztói árakhoz igazodik, az szükségszerűen a termelőknek igen magas reálkamatot jelent, hangsúlyoznám: már a betéti oldalon is. A mostani számokat nézve, amikor 23%-os hozam alakult ki a kincstárjegyeknél, abban az esetben fogja a vállalat saját forrásait saját tevékenységének bővítésére fordítani egy 11%-os termelői ár infláció mellett, ha mintegy 10%-os reálhozamot ér el. Azt hiszem ez rendkívül magas követelmény. Ha hozzáteszük, hogy a hitelből finanszírozott tevékenység mennyivel drágább, akkor még nyilvánvalóbb, hogy a fogyasztói árakhoz igazított kamatláb a gazdaság termelő része számára nagyon hátrányos.

A kérdésre nem lehet egyértelmű választ adni. A válasz attól függ, mit teszünk fel a megtakarítások jövedelemrugalmaságáról, illetve a megtakarítási ráta változásáról. Az egyik megközelítés szerint, ha a beruházásokat és a fogyasztást nem fogjuk annyira vissza megtakarítást ösztönző kamatpolitikával, akkor ez a GDP növekedését fogja generálni egy átmeneti a fizetési mérleg romlás árán, de a létrehozott többletjövdelem összességében még a kisebb megtakarítási ráta mellett is nagyobb megtakarítás-tömeget fog eredményezni. A kamatszint növelésére irányuló politika a megtakarítási hányad növelését, a lakossági fogyasztás csökkentését, a vállalati beruházások visszafogását célozza meg. Ennek szükségszerűen lesz egy GDP csökkentő, import csökkentő és bizonyos mértékű export növelő hatása is. Tehát átmenetileg javul a fizetési mérleg, ugyanakkor ennek az ára egy olyan gazdasági teljesítmény visszaesés, amely mellett bekövetkezhet, hogy az eredményül adódó megtakarítás többlet kisebb lesz, mint a másik politikánál. A költségvetést ekkor még nehezebb lesz finanszírozni, amire a válasz a kamatszint további növelése lesz, így a gazdaságot besoroljuk egy lefele menő spirálba. Alapos elemzés nélkül nem lehet megmondani, hogy melyik politika jár több eredménnyel, és azt hiszem mindenképpen végig kell gondolni az ilyen döntések összes lehetséges következményét, és nem szabad csak egy kiemelt tényező vizsgálatára alapítani döntést a kérdésben.

Egyetértek mindenkivel, hogy a végső ok a költségvetési, illetve az államháztartási hiány, hiszen ennek a mértéke okozza azt, hogy egyáltalán felmerülhet a kamatprobléma, és teljesen egyetértek azzal, hogy kedvezőbb helyzetben van az a gazdaság, ahol a hiány kisebb. De itt is érdemes egy kicsit realisabban nézni a lehetőségeket.

Nem lehet eltekinteni attól, hogy a gazdaság visszaesése mindenképpen növelni fogja az államháztartási hiányt, mert a bevételek jó része szorosan kötődik a GDP-hez, a kiadások nagy része pedig autonóm. Illúzió így arra számítani, hogy a hiányt rövid távon lényegesen lehetne csökkenteni a gazdasági növekedés megteremtése nélkül.

A magyaránny hiánycsökkentésnek további gazdasági visszaesés lenne a következménye,

hiszen a kereslet csökkenése, várhatóan megszüntetné azt a később jelentkező pozitív hatást, amely a kamatok későbbi csökkenése révén generált beruházás növekedés hozhatna létre. A hiány csökkenése után a kamatok csökkenése komoly késésekkel érvényesül és ha a kamatok csökkentek, akkor egy újabb késéssel indulnak növekedésnek a beruházások.

NADRAI LÁSZLÓ: Amit Álmos elmondott, azzal sok mindenben egyetértek. Ami nagyon nagy különbség közöttünk, azok a mértékek: milyen távon tudjuk vállalni a fizetési mérleg romlását, és milyen mértékig. Fel kell tenni a kérdést, hogy azt a fizetési mérleg-hiányt, ami várható ez év végéig, azt még egyszer meg lehet-e ismételni? Ha nem, akkor van-e más megoldás ennek elkerülésére, például ha valamilyen szinten a belföldi felhasználást csökkentjük. Ha ráállunk egy olyan pályára, amelyben a folyó fizetési mérleg nagymértékben romlik, és lényegesen meghaladja a működő tőke beáramlását, akkor ennek a következményei hosszú távon sokkal súlyosabbak annál, mintha most megpróbálnánk egy alacsonyabb szintre szorítani a belföldi felhasználást. Ahhoz, hogy megforduljon az irányzat a fizetési mérlegben idő kell, amihez az első pár lépést már megtettük. Ennek a hatása még valószínűleg teljes egészében nem ment végbe a gazdaságban, tehát azt most még nem lehet állítani, hogy a jegybank monetáris politikájának hatására a trend már megfordult. Viszont azt sem lehet megvárni, hogy egy évvel később lépünk, amikor a fizetési mérleg helyzete sokkal súlyosabb lesz. Nyilván az olyan típusú növekedés nem lehet cél, ami mellett a nettó adósságállomány jelentősen növekszik.

KOVÁCS ÁLMOS: Én ezzel teljesen egyetértek. Hosszabb távon az ország nem tud elviselni tartós fizetési mérleg hiányt, aminek a mértéke nagyobb a működő tőke beáramlásánál, és a hiány mértéke mindenképpen korlátozandó. A kérdés azonban itt az, hogy

mit gondolunk az ideai fizetési mérleg-hiány okairól?

1990-ben a gazdaságpolitika meghirdetett egy olyan elvet, hogy hosszabb távon az állam nem fog támogatásokkal életben tartani veszteséges termelést, akármilyen fontos exporttevékenységről is van szó. Ezt bizonyos régi reflexek alapján a vállalkozások egy része nem vette komolyan, és igazából a csődtörvény tette ezt világossá a vállalatok számára. A szerkezetátalakulásnak, a veszteséges tevékenységek leépülésének ára van a fizetési mérlegben. Most azonban abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a devizataralékok 5 milliárd dollárra rúgnak, tehát most lehet átmenetileg szembenézni egy fizetési mérleg-hiánnyal, tudván, hogy a valóban gazdaságos export kiépülése időt igényel. Nyilván 500 millió dolláros tartalék mellett ezt nem lehetett volna csinálni. A kérdés számomra akkor már csak az, hogy van-e a gazdaságpolitikának türelme kivárni az új exportlehetőségek kiépülését, vagy pedig a belföldi felhasználás korlátozásával hátráltatja ezt a folyamatot.

Másrészt Magyarországon a legnagyobb súlyt a német export képviseli, ahol '91-ben 10%-kal növekedett az import, és mivel a magyar export nem szervesen épül be a német iparba, a magyar export növekedése gyorsabb volt, mint az ottani teljes import növekedése. Ennek most a fordítottja következett be: a német importkereslet az első félévben több mint mint 10%-kal visszaesett, az oda irányuló magyar export visszaesése pedig több mint 20%, és persze a némettel együtt jár az egész Közös Piac. Ha bízni lehet abban, hogy jók az előrejelzések és jövő évben már a német import elkezd növekedni, akkor ez a magyar oldalon is kifejtí jótékony hatását.

A harmadik elem a mezőgazdasági export visszaesése, ami durván számolva felerészben azért esett vissza, mert jövedelmezőség szempontjából támogatás nélkül nem tud fennmaradni. Felerészben azonban az időjárás következménye, és az ebből adódó fizetési mérleg romlás semlegesítéséhez nem a belföldi kereslet szűkítésére van szükség.

Soha nem azon keresztül kell az exportot növelni, hogy a hazai élelmiszer-fogyasztás tovább csökkenjen.

Azt gondolom, hogy ha valaki ezeket figyelembe veszi, akkor nem kell feltétlenül arra a következtetésre jutnia, hogy a felsorolt okokból eredő export visszaesése miatt az egyensúly megteremtése érdekében a belföldi felhasználás további szűkítésével kell reagálni.

Szeretnék még egy dolgot elmondani. Az a stratégia, ami kamatnövelésen keresztül akarja a gazdaságot egyensúlyba hozni nemcsak azért veszélyes, mert a beruházások visszaesése révén a gazdaság termelőképességének növekedését akadályozza, hanem azért is, mert számos esetben — a finanszírozás drágulása miatt — az exportot is veszteségesé teszi. Sokkal súlyosabb hatása van ennek az exportra, mint annak az árfolyampolitikának, amiről elég sokat szoktunk vitatkozni.

RIECKE WERNER: Magyarország egy meglehetősen nyitott gazdaság, és különösen kamatérzékeny a fizetési mérleg mindegyik elemében. Mivel van egy betétoldalról alacsonynak, hiteloldalról magasnak minősített kamatszint — ehhez hozzájárulnak a kereskedelmi bankok jelentős jutalékai is —, ez ahhoz vezet, hogy a magyar exporttal kapcsolatban keletkező követelés jelentős mértékben külföldön van, külföldön marad, későn jön be külföldről, vagy soha nem kerül belföldre. És ez minden olyan időszakban bekövetkezik, amikor a belföldi kamat-

szint nem igazodik a belföldi várakozásához. Tulajdonképpen arról van szó, hogy akkor is bekövetkezik egy spekulatív tőkekiáramlás, amikor ez a spekulációs tőke előzőleg nem is jött be az országba. És ezek súlyos hatások, és mind a két irányba rövid távon is hatnak. Lehet, hogy jó lenne, hogyha több időnk lenne, jó lenne, hogyha még hosszabb időszakon keresztül egy folyó fizetési mérleg-hiány mellett tudnánk kivárni a gazdaságban ezt a strukturális alkalmazkodást és nem kellene csökkenteni a költségvetési hiányt, ami igen nehéz. Mi is tudjuk: nem jó, ha a belföldi felhasználás erőteljes visszaszorítása árán tudjuk csak a fenntartható egyensúlyt biztosítani, de úgy tűnik, nincs más lehetőség számunkra.

ABEL ISTVÁN: Elgondolkoztam az elmondottakon, és az a kérdés merült fel bennem, hogy valójában ki emeli a kamatokat?

KOVÁCS ÁLMOS: Mi itt a monetáris politikáról, ezen belül a kamatpolitikáról beszélünk. A kamatszintet a monetáris politika tudja azon keresztül befolyásolni, hogy mennyi likviditást hagy a rendszerben. Ha az MNB úgy dönt, hogy csökkenti a likviditást, akkor természetesen a kamatokat a piac fel fogja vinni. A likviditás csökkenéséhez hozzájárul a fizetési mérleg hiánya is, de az is egy monetáris politikai döntés, hogy ezt semlegesítik vagy nem.

ABEL ISTVÁN: A kamatemeléssel kapcsolatban mind a két irányba lenne egy halovány észrevételem. Az Álmos tulajdonképpen azt mondja, hogy a kamatokat a Jegybank emeli, és a költségvetésnek ehhez semmi köze. Vegyük például a legutóbbi a repo-kamatemelést, ami egy olyan helyzetben következett be, amikor az emelés előtt a költségvetési papírok hozama már meghaladta a repokamatokat. Erre a bankok a korábbi alacsony kamatozású állampapírjaikért az MNB-nél felvettek reponhitelt, amiből pedig meg lehetett venni a magas hozamú költségvetési papírokat. Ennél abszurdabb dolgot el nem tudok képzelni, hogy az MNB nem hogy felmenjen arra a kamatszintre, amit a költségvetés már kikényszerített, hanem elkezdjen lefelé menni.

Ugyanakkor az MNB sokat tehetne a kamatok csökkentése érdekében. Egyszerűen meg kell nézni, mitől költséges a banknak a hitelnyújtás: egyrészt meg kell fizetni a hitelbírálat szakértelmét, másrészt a betétekre is kell kamatot fizetni, amiben versenyezni kénytelen a költségvetési papírokkal, továbbá az is egy költségelem, hogy kötelező tartalékolás van.

Ha az MNB eltörölné a kötelező tartalékolást, akkor ezzel jelentős kamatsökkenést érhetne el,

körülbelül 2-3%-ot, mert hozzásegítené a bankokat egy alacsonyabb költség szinten való működéshez.

RIECKE WERNER: A kamatemeléshez visszatérve, az első (júliusi) tulajdonképpen jelzés értékű volt, aminek komoly piaci hatást nem tulajdonítottunk, hiszen akkor még nem volt az az általad abszurdnak nevezett helyzet, hogy a kincstárjegy hozamok a repokamatok fölé lettek volna. A bankok nemigen vették igénybe a repolehetőségeket, kivéve akkor, amikor éppen leértékelésre spekuláltak. Szeptemberben más volt a helyzet, mert a kincstárjegy hozamok magasra szálltak. Akkor a repocsatárnán viszonylag rövid idő alatt olyan jelentős likviditás áramlott ki a rendszerbe, ami végül is a Jegybankból indult el, és a kereskedelmi bankokon keresztül közvetlen állampapírokba ment át. Azaz nem arról volt szó, hogy a megtakarítás finanszírozta volna akkor a hiányt. Tehát ez a Jegybanknak egy olyan lépése volt, amely követte a piac által kikényszerített hozamemelkedést. De a kamatemelés egy kamatemelkezésnek a megállítását volt egyben: ha jobban mentünk volna fel a repokamatokkal és az alapkamattal, akkor az állampapírhozamok is jobban mentek volna föl.

ABEL ISTVÁN: A magasabb kamatszintre való visszatérés módja azonban nagyon lényeges. A jelenlegi hitelkonszolidáció célja, hogy megsegítse azokat a kereskedelmi bankokat, amelyek sok kétes hitelt gyűjtöttek össze és a tőkéjük már negatívban van. Ha az állam ezt a banki föltőkésítést így hirdeti meg, tekintet nélkül arra, hogy melyik bank mit tesz annak érdekében, hogy csökkentse a kétes állományt és gyakorlatilag számolatlanul adja oda a pénzt egyenlő szintre kiegyenlítve a bankokat, akkor ezzel többet érthet, mint használ. A bank igazából két tényező között mérlegel: az egyik a nyereségségesség, a másik a likviditás. A likviditási helyzetet mindig lehet a nyereség rovására javítani. Erre meghirdették ezt a kiegyenlített, minek következtében a legnagyobb problémában lévő bankok ész nélkül elkezdték a kamatemelést. Meg kell nézni, melyik bank mennyit ígér, és abból lehet következtetni, hogyan áll az adott bank portfóliója és mennyire nem érdeklí már a nyereség. Ez egyszerűen tönkreteszi a magyar bankrendszert. És úgy érzem, egy ilyen nyaktörő verseny indulásért nagymértékben felelős az a kormányzati szerv, amelyik ilyen konstrukcióban hirdeti meg a banktőkésítést.

KOVÁCS ÁLMOS: Nagyon sokáig úgy gondoltam, hogy mindenfajta állami beavatkozás a szuverén gazdasági egységek döntéseibe árt a gazdaságnak. A bankok jelenlegi helyzetében azonban el kell fogadnom, hogy

a nem-beavatkozás nagyobb összgazdasági kárral járna, mint az állami segítségnyújtás.

Hogy miért kell egyenlősíteni: sajnos azért, mert a nullát mindenképpen biztosítani kell a bank működésénél, ha nem akarjuk megszüntetni. Skandináviában az állami segítségért a bankoknak komoly feltételeket kellett vállalniuk a költséggazdálkodás területén: gyakorlatilag hitelminősítési rendszer átalakításától kezdve a vezérgazgató titkárnói számának csökkentésén keresztül mindenféle előírást teljesíteniük kellett. A banktőkésítés kapcsán annyit mi is megtanultunk a tavalyi első fordulóban, hogy ezt nem lehet feltételek nélkül csinálni. Azonban a nulla

szintre hozás is olyan hatalmas állami adósságvállalással jár, hogy ennél többre nem telik. Egyetértünk azzal, hogy jobb bankokba is kellene tőkét juttatni, a tőkésítés második szakaszában remélhetően erre is sor kerül.

ABEL ISTVÁN: Nincs értelme mást csinálni, mert ha a jó bankba kerül a pénz, akkor a privatizálásnál úgyis visszajön.

Arvai Zsófia: Mennyiben volt objektív okokkal indokolható az infláció csökkenésének megállása és a fizetési mérleg hirtelen romlása és mennyiben tekinthetőek gazdaságpolitikai hibák következményeinek?

KOVÁCS ÁLMOS: A külső mérleg tekintetében már utaltam rá, hogy mik voltak azok az okok, amelyek az export csökkenéséhez vezettek. A fizetési mérleg romlásának oka döntő mértékben az export csökkenése, mert érdemi importnövekedés nem volt. Az viszont egy nagyon kritikus kérdés, amit Werner felvetett. Ha valóban a tőkemozgás ilyen mértékben kamatfüggő, akkor ez is rontotta a fizetési mérleget.

Ha az infláció alakulásának az az oka, hogy a gazdaságban kialakult keresleti nyomás okozott magasabb árszintet, akkor teljesen jogos az a reakció, hogy próbáljuk a belföldi keresletet szűkíteni a kamatokon keresztül. Azonban nézzük meg, hogy miben tért el az inflációs előrejelzés attól, ami tényleg bekövetkezett! Egyrészt volt egy korábban bekövetkezett áfa-kulcs-emelés, aminek nyilván vannak hatásai. Igazából a fogyasztói árindex termék csoportonkénti vizsgálata adja a magyarázatot. A tartós fogyasztási cikkek árindexe 12%, — és igazából ehhez kellene mérni a reálkamatot —, ugyanakkor az élelmiszereknél közel 30%-os volt az áremelkedés. Ennek egyik oka, hogy ezeket jobban érintette az áfa. A másik ok viszont az, hogy az élelmiszerek tekintetében Magyarországon igenis működik a piaccgazdaság. '91-ben az élelmiszer árindex messze elmaradt minden egyéb áridexetől, azért mert jó termés volt és nagy volt az állatállomány. A piac egyszerűen nem fogadott el nagyobb árakat. A '92-es vagy '93-as rossz termés és az állatállomány csökkenése következtében az élelmiszerek árak a csökkenő kínálati összhangban elkezdtek az átlagnál gyorsabban emelkedni. Ez megint olyan magyarázata az áralakulásnak, ami nem az elhibázott fiskális és monetáris politika által okozott többletkeresletre utal.

Lehetne azt mondani, hogy ha még jobban megszorítjuk a belföldi felhasználást, akkor annyira csökkent volna az élelmiszer-kereslet, hogy még ezt az árszintet sem lehetett volna érvényesíteni. Tényszerűen vizsgálva azonban kimutatható, hogy

olyan mértékben esett vissza az élelmiszer-fogyasztás, ami után nemigen van realitása annak, hogy további keresletszűkítéssel próbáljuk meg az árakat mérsékelni.

NADRAI LÁSZLÓ: Leszámítva az élelmiszer-gazdaságot, a belföldi gazdaságban a termelés növekedése ebben az évben beindult. Az iparban egy erőteljes élénkülés kezdődött, miközben exportoldalról csökkenés van, az import pedig kismértékben nő. Tehát így áll össze a kép teljesen: csökkenő export, növekvő import, növekvő termelés mellett fogjuk vissza a gazdaságot, vagy pedig növekszik a belföldi felhasználás.

KOVÁCS ÁLMOS: Az iparban valóban van növekedés, és ezen belül a feldolgozóipari termelésben több mint, 7%, ugyanakkor a bányászatban és az energiatermelésben visszaesés van. Egészében az ipari termelés növekedése 3%-os, ami nem óriási növekedés. És az ipar ma Magyarországon a nemzeti termék 30%-a, ugyanakkor erős visszaesés van a mezőgazdaságban, hatalmas a visszaesés a szállításban, mert a szállítást nagymértékben érintette az export visszaesése, és visszavetette a jugoszláv embargó is. A lakossági jövedelmek növekedéséről sem lehet beszélni, a számok ezt egyszerűen nem támasztják alá.

Az import valószínűleg bizonyos területeken kiszorít hazai termelést. Ebből a szempontból az a stratégia, amelyik a kamatok emelésén keresztül még inkább nehezíti a hazai termelő helyzetét, egyáltalán nem biztos, hogy javítani fogja a fizetési mérleget. Az a külföldi, aki termelését a kinti 2-3%-os reálkamatokkal finanszírozza meg, nagy versenyelőnybe kerül azzal a magyarral, aki kénytelen termelését egy reálértékben 15%-os kamattal finanszírozni.

A belföldi felhasználásnál a beruházások az első fél év számai alapján nem nőttek. Lehet, hogy a második fél évben már lesz valami kis beruházásnövekedés, de itt megint meg kellene nézni annak szerkezetét.

A beruházások növekedése döntően önkormányzati,

lényegében állami gerjesztésű beruházások körében következett be, a vállalati beruházásoknál nagyon lényeges a visszaesés továbbra is. Amit meg lehet fogni a kamatokkal belföldi keresletszűkítésként, az a vállalati kör, ahol már amúgy is exportvisszaesés van.

NADRAI LÁSZLÓ: A belföldi felhasználást mindenképpen csökkenteni kell. A másik oldalról azt is látni kell, hogy a korábbi nagy piacainkat feltehetőleg végleg elvesztettük, tehát szerintem az a szerencse, hogy nincsen rekordtermés, mert akkor azt nem lehetne eladni. A keleti piacainkat jó időre elvesztettük és nyugatra sem tudjuk valószínűleg nagymértékben növelni az élelmiszerexportunkat. Tehát, ha hosszú távon tartósan csökken az értékesítés, akkor ehhez a másik oldalról is alkalmazkodni kell.

ABEL ISTVÁN: Hadd kanyarodjak vissza a tartalék rátához. Elmondom, hogy hova akarok kijutni: Werner-től szeretném azt hallani, hogy eltörlik a kötelező tartalékolást. Kérdés formájában ez így hangzik:

mit szabályoz a kötelező tartalékolás rendszere ma Magyarországon?

RIECKE WERNER: Ez egy nagyon jó kérdés. Inkább úgy tenném fel, hogy miért van. Azért van a mérlegünkben, mert a mérleg másik oldalán levő tételeket azzal is kell finanszírozni. Itt azokra a tételekre gondolok, amelyek történelmileg kialakultak. (ABEL: Ez egy adó ezek szerint?) Igen ez egy implicit adó a bankrendszeren. Lehet ellentételezni azzal, hogy a jegybank szolgáltatásokat is nyújt a kereskedelmi bankoknak és ennek az ellentéte, másrészt azzal indokolható, hogy a pénzteremtés monopóliumából származó haszon részben a kereskedelmi bankoknál marad. A probléma velem az, hogy az általa okozott technikai kamat marnak a léte nemcsak általában ne-

hezíti meg a bankrendszernek és a hitelfelvévőnek dolgát is, sőt még a betétesek is kevesebbet kapnak, hanem ösztönöz a bankrendszernek a megkerülésére. Ez még önmagában jó dolog, hogyha lennének olyan vállalatok, amelyek közvetlenül kötvényeket tudnának kibocsátani akár belföldön, akár külföldön. A másik probléma az, hogy az a vállalat, amelyik a külföldi bankrendszerrel tudja igénybe venni, ahol alacsonyabbak általában ezek a százalékok, ösztönzést kap arra, hogy külföldről finanszírozza magát. Ez olyan dolog, amivel számolni kell, amivel szemben szintén nekünk tartalékokat kell felépíteni, de alapvetően nem elítélendő. A tartalékrata-szabályozást több oldalról módosítani kell, amiből lehet esetleg könnyebbés is, de a mértékét megbecsülni ma igen nehéz. Akkor lehetséges, ha a változásból fakadó többletlikviditást a változás időpontjában semlegesíteni tudjuk.

KOVÁCS ÁLMOS: Eppen az a kérdés, hogy semlegesíteni kell-e vagy nem. Ha azt akarjuk, hogy maradjanak fenn a kamatok, akkor persze kell. Ekkor valójában csak jövedelem-átcsoportosítás történne a költségvetésből a bankrendszerbe.

RIECKE WERNER: A Magyar Nemzeti Bank mérlegfőösszege körülbelül 80%-a a magyar GDP-nek. Ilyen szempontból mi vagyunk az ország leges-legnagyobb vállalata. A bankrendszer egésze és az MNB mérlegét egymás mellé téve is jelentős méretet hasitunk ki. Ez teljesen abszurd állapot, hogy a központi bank ilyen mértékben saját kihelyezésével és passzívaival bent legyen a rendszerben.

A tartalék ráta csökkentése és annak az ellentételezése a mérleg másik oldalán is egészséges irányba vinne a bankot.

Ez nem egy egy hónapos intézkedés, hanem ez egy hosszú távú stratégia.

ABEL ISTVÁN: Ez a likviditástöbblet se nagyon korlátozható, mert itt a történelmi pillanatot: a fizetési-mérleg-deficit miatt úgyis nagymértékben szűkült a likviditás.

NADRAI LÁSZLÓ: Hosszabb távon a jegybank mindenféleképpen csökkenteni akarja a tartalék rátát. Egyébként még visszatérve a kamatkülönbségre, a jegybank ez évben lépést már tett lejjebb vitte a tartalék rátát. A másik oldalról kifejtettük, hogy csökkenteni kellene a forrásadót, ami egyrészt valamelyest csökkentheti a kamatrést, másrészt a megtakarítóknak egyszerűbben lehetne magasabb nettó kamatot fizetni.

ABEL ISTVÁN: Van még egy eredeti kérdésem, mégpedig az, hogy mi a célja a monetáris politikának. Szep-temberben lehetett hallani, hogy nagy irányváltás van a monetáris politikában. Na most: semmilyen irány nincs; de ha nincs irány, akkor irányváltás sincs.

RIECKE WERNER: Az angol nyelv a maga szógazdaságával különbséget tesz a *goal* és *target*, az *indicator*, *instrument* és *tool* között. A probléma annak a meghatározása, hogy mi legyen a közbülső célváltozó, ami leginkább kapcsolatban van a végső céllal, és mit lehet operatív céllal hétről hétre vagy akár napról napra szabályozni. A német kereskedelmi bankok mondták a Bundesbankról, hogy tavaly szeptemberben voltak olyan napok, amikor a Bundesbank délelőtti restriktív, délután expanzív pénzügyi politikát folytatott. Mi még nem tartunk ott, de már hétről hétre képesek lennénk váltani az irányt. A Jegybanknak két fő monetáris célkitűzése van: a fizetési mérleg, az infláció, melyekhez megfelelő eszközöket kell rendelni. Az egyik az árfolyam. A helyzetet nehezíti az ipar versenyképességének és az antiinflációs céloknak kettős követelménye, amiből még nem következik, hogy hány százalékkal szabad elmozdulni. A másik változó a belföldi likviditás bővülésének az üteme, amit korlátok között kell tartani. Mert ha ez egy olyan pénzmennyiség növekedéséhez vezet, ami nem találkozik a hazai pénzke- reslettel, akkor szükségképpen nagyobb mértékben külföldre fog elfolyani, vagy többletimport révén vagy csökkenő export révén. Hogyha emellett még a kamatnál is különbség van, akkor a tőkeáramlás is változni fog.

Földi szerelem

Eső Péter: Az a GDP-ben mért százalékos megtakarítás, amely az utolsó két évben először megnégyszereződött, azután még megduplázódott, részben azzal magyarázható, hogy intézményi változások voltak, korszerű megtakarítási formák alakultak ki. A mostani százalék azonban még mindig kisebb annál, amit a spórolásabb nemzeteknél találunk. Ez tehát az intézményi rendszer további fejlesztésével növelhető lenne és tulajdonképpen egy mindenki számára kellemes megoldást adna. Hogyan itéljük meg a monetáris politika kívüli intézményi eszközöknek a hatásfokát, és tesznek-e például a bankok vagy hatóságok ennek az érdekében lépéseket?

KOVÁCS ÁLMOS: Azt hiszem, ezt a folyamatot továbbra is segíteni kell, bár nem nagyon reális a megtakarítási hányad további növelése. Nem kicsi a magyar megtakarítási hányad, még ez az idén csökkent, a jövedelemhez képesti 10%-os hányad sem. Japántól elmarad, de az Egyesült Államokban 3-4%, Angliában 5% körül van.

Az alapkérdés megint az, hogy van-e még Magyarországon lehetőség arra, hogy az elmúlt három év — legalábbis nem fekete — jövedelem csökkenése után, ilyen jövedelmi szint mellett még további fogyasztás lemondás generálja a megtakarítás növekedését. A megtakarítás a jövedelem és a fogyasztás különbsége, az adott jövedelem mellett bizonyos határokon túl nem növelhető.

A magas betéti kamatszint másik lényeges negatív hatása a beruházások visszafogása mellett az, hogy ez a magas kamatszint a tőkepiac fejlesztése szempontjából is rendkívül elrettentő erejű.

ABEL ISTVÁN: Igen, a költségvetés miatt kialakult magas betéti kamatszint elrettentő erejű. Sajnos az a helyzet ma Magyarországon, hogy a tőkepiac alulfejlett, emiatt az átmenetben szükséges finanszírozási igénynek a kielégítéséhez az alternatív források bedugulnak. A vállalat nem tud egyszerűen részvényrel pénzt csinálni magának, nem tud megélni a tőkepiacon.

Az is része volt a kérdésnek, hogy mit tesznek a bankok ennek az áldatlan állapotnak a megváltoztatásáért. Örömmel számolhatok be arról, hogy vannak olyan bankok, amelyek tesznek. Ilyen például az a befektetési alap változat, amiben a bank gyakorlatilag azt próbálja megoldani, hogy összegyűjtse a kisbefektetők pénzét és ezt kiközvetítse a tőkepiacra. Ez azért lényeges, mert a mai magyar tőkepiac nem tudja biztosítani a kisbefektetőnek azt, amire a leginkább szükség lenne: a bizalmat, és azt az eligazodáshoz szükséges információt. Egy bank által kínált befektetési alap biztonságot ad, és átvállalja a befektetési döntést.

Halpern László: A befektetési alapot nagyon erőteljes élénkítő tényezőnek tartani túlságos leegyszerűsítés lenne, hiszen ez tulajdonképpen csak a jövedelemadó kedvezményből és az állampapírból él, és fenntart egy olyan szervezetet, amelyik az égvilágon semmit nem csinál. Ennek ellenére én támogatom a dolgot, mert szükség van arra, hogy a sok rendkívül értékes szakértő finanszírozza valahogy magát. De jövőre meglehet majd venni közvetlenül is — ha megszavazza a parlament — az állampapírokat, és akkor sajnos ezek az alapok tönkre fognak menni.

ABEL ISTVÁN: A befektetési alapoknak valóban körül kell nézniük, hogyha verseny támadna a piacon, ez így igaz. Ugyanakkor maga az intézmény használható lenne projektek finanszírozására.

RIECKE WERNER: A magyar értékpapírpiacnak van egy nagyon furcsa fejlődése — amely hasonlít az angol-szász típusú rendszerre —, hogy élesen elválasztja egymástól a kereskedelmi banki és befektetési tevékenységet. Ez rengeteg problémát okoz abban, hogy a bankok brókercégeket alapítanak, mert ki vannak zárva részben a piacról. Ez nem lenne szükségszerű, hisz a világ trendje sem erre felé mutat. Másrészt van egy olyan értékpapírtörvény, amely szerint az értékpapírokat ki kell nyomtatni, és nem engedi meg a pusztán értékpapírszámlán tartott befektetést. Ez a lakosságnak jó, mert szép nagy papírokat lehet hazavinni, de amikor a költségvetést 90 napos kincstárjegyekkel akarják finanszírozni, akkor az már kicsit költséges lesz. Tehát meg kellene változtatni az értékpapírtörvényt ilyen értelemben, meg kellene változtatni a pénzintézet törvényt olyan irányban, ami az univerzális banktevékenység felé mutat. Ezek lehetővé tennék, hogy ne kelljen befektetési alapot és ilyen rengeteg brókercéget alapítani — Magyarországon több a brókercég mint az éves értékpapír-kibocsátás —, és a bankok értékpapírszámlákat vezethetnének az ügyfelek részére.

Radnai Márton: A világon szinte már nincs is olyan pénzpiac, ahol az MNB még nem bocsátott ki kötvényt, továbbá hazánkban a lakossági megtakarítások nagy része devizában van. Kérdésem, felmerült-e az, hogy Magyarországon az MNB belföldön bocsásson ki devizakötvényt, és ennek milyen monetáris politikai következményei lennének?

RIECKE WERNER: Soha semmilyen helyen nem merült fel, én nem tudok róla. Újságban sem, nem tudok nekem ilyen újságot mutatni. Továbbá a devizabetétek Magyarországon a bruttó pénzügyi megtakarításokból belül egy 20% körüli arányt képviselnek. Tehát nem igaz, hogy a döntő része a megtakarításoknak devizabetét lenne. A forint a hivatalos fizetőeszköz, a bizalmat fenn kell tartani, és nem szeretnénk, hogyha belföldön a devizából akár milyen formában tranzakciós eszköz válna.

ABEL ISTVÁN: A bank képviselőihez lenne egy kérdésem. Ha a bank helyesen védi a forintot és megtölti, hogy a devizabetétet tartsanak azok a vállalatok, akiknek van legális devizabevétele, akkor miért engedi meg, hogy devizabetéteket tartsanak azok, akiknek nincsen legális devizabevételük?

KOVÁCS ÁLMOS: A kérdéshez én is csatlakozom, és nagyon jó, hogy Pisti tette fel, mert a lehető legjobb üzlet a magyar bankok számára az, hogy a vállalatoknak kötelező a devizát beszolgáltatni. Ugyanis hogyha a vállalat valamit importál, akkor először a forintért devizát kell vennie, amire a bank rátesz valamilyen igen tisztességes rést, majd ha a vállalat számára az exportból bevétel keletkezik, akkor a devizát köteles forintba váltani, amire a bank szintén ráteszi a rést. Ha pedig a vállalkozásnak lehetne devizaszámlája, akkor mindez a dolog kikerülhetne volna. Az a hatás, ami így a vállalatok számára felesleges költségtöbbletet eredményez és a versenyképességet rontja nagyon súlyos következmény. Valójában természetes módon megint a kulcskérdésekhez térünk vissza: normális országban nem lehet kétféle valuta, mert senki nem fog a devizaszámlákon pénzt tartani, ha a fizetési fejelem erős, mert kénytelen forintba váltani a devizát. A félelem ezzel szemben az, hogy mi lesz, ha a vállalatok elkezdnek spekulálni, és nem váltják át az exportbevételeiket, így megzavarják az egész rendszert. A vállalat akkor fogja tudni ott tartani a pénzt, ha nincs szüksége forintra. Ha viszont a fizetési fejelem rendben van, akkor nem fogja tudni forgótőkéjének számottevő részét devizaszámlán tartani.

Darvas Zsolt

A gazdaságetika importja vadkeletre

A magyarországi félvad kapitalizmus viszonyaihoz szokott ész számára meglepő, hogy létezik, sőt, a nyugati világban jelentős múltra tekint vissza a gazdaságetika, mint tudományos ismeretkör. Az Egyesült Államokban 200 egyetemen és főiskolán oktatnak gazdaságetikát, ottani business school rendelkezik önálló gazdaságetikai tanszékkel. Az elmúlt év végén alakult meg egyetemünk vállalatgazdaságtan tanszékén az e témakörrel foglalkozó Gazdaságetikai Központ. Vezetői: Kindler József és Zsolnai László, hisznek abban, hogy hosszabb távon hazánkban is csak a gazdaságetika szabályait betartó gazdálkodásnak van jövője. Nekik tettük fel kételkedő kérdéseinket.

— Összeegyeztethető általában egymással az üzlet és az etika? Az üzletet nem egyedül az elért profit nagysága minősíti, szemben az etikussal, aminek semmi köze a pénzszináláshoz? A józan paraszti ész számára úgy tűnik, hogy aki sokat filózik lelkiismereti problémákon, az biztosan nem cselekszik hatékonyan.

Kindler József: Ennek a kérdésfelvetésnek az alapja a neoklasszikus közgazdaságtan, amely szerint a gazdasági szereplők egyetlen kötelessége, hogy minél nagyobb profitot érjenek el. A neoliberais elveken nyugvó gazdálkodási gyakorlat a társadalmak szociális, környezetvédelmi problémáinak megoldását, a méltányosság kérdését a politikai érdekvédelem illetékességi körébe utalja. Akik ebben hisznek, azok feltételezik, hogy a gazdasági növekedés hasznából végül is enyhíteni lehet az elosztás egyenlőtlenségeit, helyre lehet állítani a sérült természeti környezetet. A valóság tényei azonban nem igazolják a neoliberais szemléletet. Profitot például úgy is termelhet egy vállalat, hogy saját országa kemény környezetvédelmi előírásainak betartása helyett egy másik, kevésbé szigorú feltételeket

támasztó országba telepíti át környezetzsennyező technológiáját, termelését; és úgy is, hogy áldozatot hoz, enged a haszon maximalizálásának követelményeiből és a környezetet kímélő technológiát honosítja meg saját országában vagy egy másik országban. Egy ilyen alternatíva lehetőségei között pusztán gazdasági megfontolás alapján nem lehet jól választani. Ehhez szükség van az etikai szempont figyelembevételére is.

Zsolnai László: Ami a kérdésed másik részét illeti, az etikussal magatartás a gazdaságetika esetében semmiképpen sem valamiféle köldöknezős filozofálást jelent. Nagyon konkrét kérdésekről van szó. Arról, hogy az üzleti szervezetek legyenek tekintettel partnereik érdekére is: kielégítően informálják fogyasztóikat; tartásukat tiszteljen alkalmazottaik személyiségi jogait; ne teremtsek elfogadhatatlan környezetvédelmi kockázatot a telephelyeik közelében élő lakosság számára és a többi. Az ilyen szabályok betartása hasznos a vállalatok számára is, hiszen költséges és a cégek hírnevét súlyosan romboló konfliktusok előzhetők meg vele.

— Ezek az elvek. De mi a gyakorlat? Az említett konfliktusokat meg lehet oldani manipulációval, erő-

szakosan is, a kritikus szemlélyek lefizetésével vagy megfélemlítésével...

Zs. L.: Az Egyesült Államokról, de egyre inkább Nyugat-Európáról is elmondhatjuk, hogy teljesen elfogadott a vállalatok etikussal viselkedésének számonkérése. A gazdaságetika megsértésének intézményi, jogi következményei lehetnek. A vállalatok etikai kódexei például az etikussal viselkedés következményeit intézményesítik. A cégek ebben vállalt kötelezettségeinek betartását mind a vállalaton belülről, mind kívülről bárki számon kérheti, és vannak olyan vállalati testületek, például választott etikai tanácsok, amelyek nyilvánosságra kerülő határozatokhoz hoznak a fontos bejelentésekkel kapcsolatban. A gazdaságetika nem csak elvek gyűjteménye, hanem része a jogalkotási, jogszolgáltatási gyakorlatnak.

— Ez jól hangzik, csak hát a magyar gazdasági élet títánjainak jó része a Dallas című szappanoperán, azon belül is Dzsoki „üzleti etikáján” nevelkedett. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a szemesnek áll a világ mentalitás kifizető Magyarországon. Kissé durván fogalmazva: nem tartotok attól, hogy a mai és a jövőben az üzletemberek, előnyben részesítve minket az adócsalást a gazdaságetikával szemben, kiröhögnek benneteket ebben az országban?

K. J.: Természetesen nem vagyunk naivak. Tudjuk, hogy az újságokban vadkapitalizmusnak nevezett mai magyar gazdaságban számos híve van a Dzsoki-féle, „kaparj kurta, ahogy lehet” mentalitásnak. Eddig elég

nagy értetlenséggel találkozunk, amikor gazdaságetikáról beszélünk, sokan üres moralizálásnak vélték mondanónkat. Biztos vagyok azonban benne, hogy ezt a szűklátókörűséget hamar megtöri a nemzetközi gazdasági élet. A külföldi partnerekkel ugyanis nem lehet valamiféle dzsokizmus alapján üzletelni, nem lehet átverősdit játszani, nem lehet a szerződések megszegni. Ezekben a kapcsolatokban az ilyen mentalitás azonnal bizalmatlansághoz vezet, s így végső soron az üzletkötések lehetőségének elvesztésével jár.

Zs. L.: A gazdaságetika nem arról szól, hogy a menedzsernek, vállalkozónak hogyan kellene etikusan viselkedniük. Ez az ismeretkör egyrészt arra világít rá, hogy függetlenül az egyes gazdasági szereplők szándékaitól, milyen etikai következményei vannak tetteiknek. Ez a dolog elméleti része. Itt azonban nem csak ilyen elvont következtetésekről van szó, hanem az etikussal-etikátlanság nagyon is élő, gyakorlati következményeiről. Mondok egy példát: Kimondva vagy kimondatlanul minden gazdasági cserekapcsolatban felvetik a felek egymással szemben a méltányosság kérdését, azt, hogy erőfeszítéseikkel arányban van-e az, amit gazdasági partnereiktől kapnak. Amikor a méltányosság megsérül, az az emberek úgy érzik, hogy a másik fél nem volt fair velük szemben, akkor a sértettek megpróbálnak revansot venni. Ez vezet például a Magyarországon nagyon elterjedt teljesítmény-visszatartáshoz. A méltányosság megsértésével tehát végül is minden érintett rosszul jár. Ha pedig a méltányosságot tömegesen, rendszeresen megsértik egy ország gazdaságában, annak az egész országra nézve komoly, hátrányos következményei vannak.

— De vajon mit szólnának ahhoz, ha nem a nyugati társadalmak változatai közt kellene választaniuk, hanem a harmadik világ országainak egyik vagy másik típusa között? Elfogadnák-e azok játékszabályait? Ezekben ugyanis helye lenne a „dezertáló” viselkedésnek, annak, amikor egyesek a gazdasági teljesítményt gátlástalansági teljesítménnyel helyettesítve szereznek előnyt a többiekkel szemben. Ezt ugyan nem teheti meg mindenki, de hát ezeket a társadalmakat nem a tagjaik teljesítménye tartja fenn, hanem leginkább a szintiszta erőszak.

Zs. L.: Nem hiszem, hogy ebből az esetből vagy a puskázás elterjedt voltából általános következtetéseket vonhatnánk le. Az üzleti életben azt lehet megtenni, amit a kapcsolatba kerülő partnerek megengednek egymásnak. A környezetvédelem vagy a személyiségi jogok ügyét sem a politikusok, a menedzserek kezdeményezésére vették fel a pártok programjaiba, illetve a szervezetek etikai kódexeibe, hanem azért, mert az ezekben érdekelt emberek megszerveződtek és kikényszerítették ezt. A gazdaságetika nem olyan, mint a mindennapi életben, a házastársi viszonyokban, a szülő-gyermek kapcsolatokban elvárható erkölcsöség, amire az emberek maguktól hajlamosak vagy éppen képtelenek. Az üzleti élet etikájának határait az szabja meg, hogy a morálisán sértett csoportok meddig tűrik hátrányos helyzetüket, és hogyan tudnak megszerveződni érdekeik védelmére.

K. J.: Hazugságból nem lehet megélni. Hosszabb távon semmiképpen sem, de rövid távon sem feltétlenül, ahogy ezt a szervezés tanszéken utóvizsgára ítélt hallgatók példája mutatja. Tényleges teljesítmény nélkül nem lehet társadalmat építeni, csak kirakatokat lehet csinálni. Patyomkin-falvakat lehet produkálni. Úgy nem működhet tartósan egy társadalom, hogy egyre többen ügyeskednek a többiek, a „balekok” rovására.

— Ennek ellentmondani látszik, hogy a magyar közfelfogás mintha tudomásul venne egy ilyen állapotot. Legyintve úgy véli, hogy nem lehet tisztességes munkával meggazdagodni. A magyar kisember szerint, aki a csúcsra jutott, az biztosan lopott és csal... Zs. L.: Talán nem ilyen rossz a helyzet. Évek óta megkérdem a hallgatóimat, hogy mit részesítenek előnyben: egy kaliforniai típusú társadalmat, ahol nagyon meg lehet gazdagodni, de nagyok a társadalom rétegei közötti különbségek vagy egy dániai mintájú viszonyrendszer, ahol valamivel alacsonyabb az élet színvonal, de sokkal igazságosabb a javak elosztása. Eddig kivétel nélkül mindig választotta.

K. S.: Ilyen szempontból eddig semmiképpen sem volt jó befektetés a részünkről, hogy ezzel az ismeretkörrel foglalkozunk. A jelenlegi helyzetben nincs számottevő fizetőképes kereslet a tudásunkra. Kisebbségi szellemi ráfordítással (például „adócsalás” művelésével) már eddig is jó pénzt kaszírozhattunk volna. Elsősorban azért foglalkozunk a gazdaságetikával, mert elméletileg és gyakorlatilag is megalapozottnak, nagy jelentőségűnek, érdekesnek tartjuk ezt a problémakört. Ugyanakkor nem vagyunk szentek. Természetesen nem bánjuk, hogy hosszabb távon pénz is kereshetünk a szakmai tudásunkkal. (Bár ezen az időtávon sem ez a legkifizetődőbb ága a gazdaságetikának.) Fel lehet vetni etikai kérdéseket, hogy vajon mi motivál bennünket elsősorban, amikor azon vagyunk, hogy elősegítsük a gazdaságetika meghonosodását Magyarországon: a pénzkereset lehetősége vagy a szakmai kihívás. Csak a tetteinkkel tudjuk bizonyítani, hogy elsősorban a szakmai meggyőződésünk mozgat bennünket és csak ennek alárendelve vesszük figyelembe, hogy némi jövedelemre is szert tehetünk tudásunkkal.

K. S.: K. J.: Ilyen szempontból eddig semmiképpen sem volt jó befektetés a részünkről, hogy ezzel az ismeretkörrel foglalkozunk. A jelenlegi helyzetben nincs számottevő fizetőképes kereslet a tudásunkra. Kisebbségi szellemi ráfordítással (például „adócsalás” művelésével) már eddig is jó pénzt kaszírozhattunk volna. Elsősorban azért foglalkozunk a gazdaságetikával, mert elméletileg és gyakorlatilag is megalapozottnak, nagy jelentőségűnek, érdekesnek tartjuk ezt a problémakört. Ugyanakkor nem vagyunk szentek. Természetesen nem bánjuk, hogy hosszabb távon pénz is kereshetünk a szakmai tudásunkkal. (Bár ezen az időtávon sem ez a legkifizetődőbb ága a gazdaságetikának.) Fel lehet vetni etikai kérdéseket, hogy vajon mi motivál bennünket elsősorban, amikor azon vagyunk, hogy elősegítsük a gazdaságetika meghonosodását Magyarországon: a pénzkereset lehetősége vagy a szakmai kihívás. Csak a tetteinkkel tudjuk bizonyítani, hogy elsősorban a szakmai meggyőződésünk mozgat bennünket és csak ennek alárendelve vesszük figyelembe, hogy némi jövedelemre is szert tehetünk tudásunkkal.

Értelmiség és politika

(Folytatás az 1. oldalról.) dig örömmel vállalja ezt a segédhad szerepét, bár a segédhadakkal néha baj van,

három harcmezőről beszélt.

Az egyik a politikusok és politikusok közötti, amely véleménye szerint, a vádakkal ellentétben, kiegyensúlyozott, konszolidált és jó színvonalú. A másik frontvonal az értelmiségiek és értelmiségiek között húzódik, erre példa legutóbb az írói érletiltások és az ellen tiltakozó nyilatkozatok. A legizgalmasabb összeütközés Debreczeni József, amely értelmiségiek és politikusok között folyik. Példának hozta fel a Lengyel László és Antall József között zajlott vitát. Lengyel többször is tv-vitára akarta kihívni Antall józsefet, ami legalább olyan abszurd, mintha a pontozóbíró hívná a hivatásos ökölvívót a kamerák elé, hogy vitatkozzanak a bokszról. Hasonló jelenség, hogy Konrad György nem Csóori Sándornak ír levelet, hanem a kormányfőnek. Mindezek-

lásd Szárszó és a hatalmon levő pártok viszonya.

Debreczeni József, országgyűlési képviselő, tanár

ben az értelmiségi értékrend és a politikusi értékrend különbözőségéről van szó. Debreczeni szerint a fő probléma, hogy az értelmiség nem magyarázni akarja a valóságot, hanem csinálni.

Kövér Lászlónak, a Fidesz parlamenti képviselőjének véleménye szerint az értelmiségiek és a politikusok közötti feszültségek gyökere ott keresendő, miszerint a politikusok, szemben a magukat profinak hívó értelmiségiekkel, bevallottan amatőrök. Kövér szerint a politikai tagoltság ma Magyarországon csak kvázi politikai tagoltság, mivel azt a történelmi gyökerű értelmiségi tagoltság határozza meg. Ebből a szerkezetből hiányzik az ellentétes pólusok közötti átfedés, „semleges” folyosó, ahol lehet ide-oda ingáznia. A Fidesz politikusa szerint jelenleg

a pártok között likvidációs logika működik,

azaz „aki előbb vágja el a másik torkát, az marad életben”. Az egyetemünkön tanító kiváló oktató egy cikkében azt írja, hogy a Fidesz szemben a legnagyobb probléma az, hogyha hatalomra jutna, akkor nem csinálna „tavaszi nagytakarítást”, Kövér szavai szerint nem söpörné ki az MDF bugrisait, és nem hozza vissza újra a szakértői elitet.

György Péter meglehetősen indulatosra kerekedett felszólalását azzal kezdte,

hogy felkérte először Kövér Lászlókat a Fideszben, hogy „ne hülyéskedjenek”. Nincs ok félelemre, s ő maga, akinek éles szava volt a Fidesz szemben, semmilyen likvidációs politikában nem hajlandó részt venni. György Péter szerint az értelmiséggel kapcsolatban, az értelmiségben belül nincs ok félelemre, más kérdés, hogy a felszólalót félelemmel tölti el egy belügyminiszternek a látványa, aki miniszterelnök lesz (dec. 15. — S. T.) György

Péter értelmiségi képe szerint vannak emberek, akik elkötelezik magukat egy eszmének megfelelően tájáltnak egy szervezetet, és azzal szemben valamilyen kötelezettségnek eleget tesznek. Véleménye szerint az, hogy egy értelmiségi kapcsolatban áll egy párttal, nem ront és nem javít a tudományos teljesítményén. A felszólaló végezetül reagált Körösi Andrásnak a Chartával kapcsolatos megjegyzéseire. Eszerint csacsiság a Chartáról csak és kizárólag negatív jelzőket használni, azok után, hogy 1992 szeptemberében a Demokratikus Charta volt az egyetlen intézmény, amely „egy héten belül vissza tud-

kockázatos állandóan puccsok és diktatúrák veszélyéről beszélni.

Bence nem igazán szereti az elvont vitákat az értelmiségről, mert azok rendszerint terméketlen definíciós játékokba torkollnak, aminek semmi értelme nincs. A tanulmány azonban véleménye szerint két nagyon fontos kérdést vet fel: az egyik, hogy a társadalmi mozgalmak, melyek a politikai pártok felett állnak, veszélyesek lehetnek a parlamentáris demokráciára nézve. Ezeknek a szerveződéseknek kiegészítő funkciójuk van, veszélyesek akkor lehetnek, hogyha azzal az igénnyel lépnek fel, hogy helyettesítsék a parlamentáris demokrácia intézményeit, túlmennek rajtuk, különösen akkor, hogyha ezek az intézmények még kialakulatla-

ta verni egy dagadt palinak a rohamát.”

Bence György először György Péter szavaira válaszolt: „azzal is lenne bizonyos bajom, hogy dagadtunk, de nem ez itt a lényeg.” Bence szerint nem lehet egyes véleményt evidenciaként kezelni és az ezzel szemben álló nem demokratikusnak nevezni. Úgy véli, hogy bár a kormány a rendelkezésre álló alkotmányos és jogi eszközöket tapintatlanul, erőszakosan használja ki, de ez nem azonos azzal, hogy alkotmányellenesen cselekszik. Ilyen értelemben egyelőre még demokrácia van, s bár Bence György maga sem rokonszenvezik a kormányon lévők nézeteivel, de

nok, éretlenek. A másik kérdés, hogy az értelmiségi vagy nem értelmiségi politikai vita eldurvulásának, elfajulásának nemcsak az a fontos jellemzője, hogy „az egyik oldalon a szélsőjobb zsidózik”, hanem az is, hogy „a másik oldalon az értelmiség meg tahózik”. Ez is nagyon csúnya dolog — véli Bence, annak ellenére, hogy a Dózsá-féle paraszthabóru óta ebből emberégetés nem lett, míg a zsidózásból lett. Hogyha ez sokáig így fog menni, akkor egy olyan polarizáció fog kialakulni a szellemi életben, hogy megint egy generáció nem fog tudni gondolkodni, mert bármivel próbálkozik, ebbe üti bele az orrát. Jó lenne vigyázni, hogy ne így legyen. Stelbaczy Tibor

Gazdaságetikai Központ egyetemünkön

A gazdaságetika (business ethics) mára önálló tudományzakká vált az USA-ban és Nyugat-Európában. Az American Economic Review, a Journal of Economic Literature és a Harvard Business Review legutóbbi számai — köztük a Nobel-díjas Herbert A. Simon és Paul Samuelson tanulmányai — egyértelműen fokozott érdeklődésről tanúskodnak. A témakör irrodalma könyvtári és önálló folyóiratok vannak. Gyakorlati jelentőségét mutatja, hogy a nagy amerikai vállalatok közel 90 százalékának van saját etikai kódexe. Ilyen kezdeményezések már Magyarországon is fellelhetők (például AV Rt., Budapest Bank).

Az etika jelentősége a gazdasági életben az, hogy jelentősen csökkenti a társadalmi költségeket. Lehetően ugyanis minden gazdasági cselekvést, illetve egy gazdasági cselekvés minden mozzanatát jogi, politikai vagy piaci eszközökkel szabályozni. A bizalom, a méltányosság, az információ-megosztás, mások érdekeinek és értékeinek figyelembevétele nélkülözhetetlen feltételei egy jól működő piacgazdaságnak. Az etikának különösen nagy a jelentősége a kelet-közép-európai gazdasági átmenet során. A privatizáció, a kárpótlás, a munkanélküliség, a korrupció terjedése súlyos etikai problémákat vet fel, s ez egyre nyilvánvalóbbá válik hazai társadalmi-gazdasági életünkben, sőt a közvélemény számára is.

A Gazdaságetikai Központ a gazdaságetikai oktatás, kutatás és információcsere központjaként kíván funkcionálni. Számít az érdeklődő hallgatók aktív részvételére is. A kutatás kiemelt témaköréi a következők: etikai kódexek kidolgozásának és implementálásának alapelvei; gazdasági szervezetek etikai auditálása a felelős gazdasági döntéshozatal metodológiája az árturizmus szerepe a gazdasági életben.

A központ munkáját nemzetközi tanácsadó testület segíti, melynek tagjai: Edwin M. Epstein (University of California, Berkeley), Stefano Zamagni (University of Bologna), Peter Koslowski (Hannover), Henk van Luijk (Groningen), Paul Minus (Columbus, Ohio) és Thomas R. Piper (Harvard Business School).

Itt Budapesten kérdezte meg tőlem egy svájci távoktatással foglalkozó szakember 1993 májusában: „miért foglalkozik ön Franciaország távoktatásával, hiszen köztudott, hogy az angolok előbbre járnak, mind a távoktatás szervezését, mind pedig elméleti kutatásait illetően?”

A fenti kérdés a Hágeni Távoktatási Központ Budapesti szervezési konferenciájára szünetében hangozott el, amikor én is visszakérdezhettem volna, hogy „akkor ön...”.

Ehelyett, elmondtam neki (és most önöknek tisztelt olvasóim), hogy

1. a 70-es években a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont (FPK) munkatársaként távoktatási csoportot vezettem, témafelelősként irányítottam Magyarországon eddigi legnagyobb távoktatási gyakorlatát, melyet a „Pécsi távoktatási kísérlet” címen lassan csak a szakirodalom ismer.

2. 1979 óta eredeti szakmának megfelelően francia nyelvet oktatok itt a Közgazdaságtudományi Egyetemen. Különös hangsúllyal foglalkoztam a civilizáció oktatásának interkulturális, módszertani kérdéseivel, szeminárium keretében. Meggyőződéssel állítom, hogy a hallgatók által elsajátított összehasonlító elemzések komoly alapot nyújtanak a hallgató későbbi, egyetem utáni, egyéni nyelvi képzéséhez is.

3. 1991-ben a Felsőoktatási Koordinációs Iroda felkérésére elkészítettem (válogattam és szerkesztettem) a „Távoktatás Magyarországon 1970–1980” c. kötetet, ami 1992-ben meg is jelent.

Távoktatás Franciaországban?

Elektronikus egyetem

Amikor a fenti kötet kéziratát leadtam, akkor határoztam el, hogy a jövőben a frankofon országok távoktatásával fogok foglalkozni. A sort Franciaországgal kezdem, mivel Franciaország civilizációját ismerem legjobban.

További okokat is sorolhattam volna a svájci szakembernek, de gondolom ennyi is elég (volt) ahhoz, hogy egyéni választásomat megindokoljam.

Egyéni kutatóként arra vállalkoztam tehát, hogy megismertessem a magyar távoktatással foglalkozó intézményeket és munkatársait Franciaország példájával. (Magyarországon kb. 60 intézmény oktat távoktatási formában.) Úgy gondoltam, hogy néhány francia távoktatási intézmény szervezési-működési leírása valamint módszereinek és eszközeinek a bemutatása hasznos ötleteket adhat mind az egyes intézmények, mind pedig a már működő 6 Távoktatási Regionális Központ szervezői számára.

Ezért 1992 tavaszán megpályáztam egy kutatói ösztöndíjat Franciaországba, amit el is nyertem 1993 őszére.

Három hónapot töltöttem Franciaország különböző távoktatási intézményeiben. Pontosabban fogalmazva, két nagy állami intézmény

(az Országos Távoktatási Központ = Centre National d'Enseignement à Distance = CNED; az Egyetemi Távközpont = Fédération Interuniversitaire d'Enseignement à Distance = FIED) távoktatási központjait látogattam meg. Franciaországban ezeken kívül van még néhány állami távoktatási intézmény és 90 körül mozog a magán távoktatási iskolák száma is, nem beszélve a nagyvállalatok belső távoktatásáról, amelyek saját szakembereik képzését és továbbképzését látják el (pl. France Télécom, EDF—GDF, BULL stb.)

Magán távoktatási intézménybe idő hiányában nem jutottam el, de sikerült bepillantanom a Télécom—CITCOM telefonkonferenciás oktatásába és megismerem a Francia Villamosági és Gázművek (EDF—GDF) távoktatási pedagógiai módszereit és tananyagait. Meghívást kaptam kintlétem alatt a CNED és a Poitiers-beli Egyetem Jogi Kara által közösen szervezett „Ecole Francophone de Droit” c. program indító szemináriumára. Ez a program kifejezetten Közép- és Kelet-Európa országai számára szerveződik és többek között — interaktív televíziós adásokkal — távoktatási funkciót is betölt, a kutatási és egyéb cserelhetőségek mellett jogi témákban. Mivel az első

nagy témakör a mi hallgatóinkat is érdekli (A társulási jog a magánvállalkozások szolgálatában), 1994. január 24-én már részt is vettünk néhány franciával beszélő közgazdász hallgatóval a Francia Intézet által technikailag biztosított interaktív televíziós előadáson. A Francia Intézet vállalta a Poitiers-ből érkező közvetlen televíziós adás vételét, továbbá a hallgatói részvételhez szükséges telefonkapcsolatot.

Az ilyen — európai szintű — adások percekben belül elárasztanak majd bennünket. Hasznukat, jelentőségüket senki sem kérdőjelezi meg. Én azonban csak figyelemkeltés céljából írtam róluk. Úgy gondolom, hogy Magyarországnak saját megoldandó feladatai vannak, amelyeket ha úgy adódik, akár „interaktív televíziózás” közben is, de meg kell, hogy oldjunk.

Máris hallom a Tisztelt Olvasó ellenvetését: ez nem tanárképzés, hanem Közgazdaságtudományi Egyetem. Jogos. De itt is folyik pedagógiai képzés egyrészt, másrészt pedig éppen franciaországi tapasztalataim erősítettek meg a következőkben: a távoktatási központok sehol sem a régi egyetemek vagy iskolák mintájára működnek. Új típusú oktatási irányító szakemberek

van szükség az új típusú oktatási formában. Ezek a szakemberek — meggyőződésem szerint — elsősorban a mi hallgatóink vagy fiatal oktatóink közül kerülhetnek ki. Olyan távoktatási központok modelljeit kell Magyarországon pillanatok alatt a gyakorlatban kidolgozni,

1. ahol ugyan minden a hallgatóért történik, de a hallgató nincs ott fizikailag, távol él, dolgozik a központól,

2. ahol az oktató szintén nincs bent a központban, mert pl. 200 km-re lakik onnan és otthon készíti a tan-

anyagot a következő tanév-re, otthon javítja a hallgatók által megoldott feladatokat stb.

Ki és miért van a Távoktatási Központban? Hogyan tanít egy távoktató? Hogyan tanul valaki, ha távhallgató? Olcsóbb-e a távoktatás mint a nappali képzés? Mi a könnyebb: nappalra járni vagy munka mellett távoktatást végezni? Kinek és miért van szüksége a távoktatásra?

Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre szeretnék — tudomásomnak megfelelően — válaszolni február végén vagy március elején élőszóban egy előadás keretén belül.

Gyűjtsé a kérdéseit, én megpróbálok válaszolni rájuk.

Figyelje a hirdetést a Közgazdaságban!

DR. KOVÁCS ILMA
egyetemi docens

Még a téli álomban

Emlékezés a Holocaustra

I. BEVEZETÉS

A negyvenes évek a magyar történelem legocsmányabb korszakai közé tartozik. Emberek tíz- és százazres csoportjai váltak misztikus méretű tömeggyilkosságok áldozataivá. Időrendben nézünk át a történeteket, hangsúlyozva, hogy nem kívánok erkölcsi egyenlőségjelet tenni a fölso-rolt események között.

Háború volt, a frontokon százazrek haltak meg. Méreteivel és értelmetlenségével kiemelkedik a II. magyar hadsereg katasztrófája a Donnán.

1944-ben zajlott le a magyar Holocaust, történelmünk legnagyobb méretű gyilkossága. 600 ezer az áldozatok száma.

A „felszabadító” orosz, szerb és román csapatok az általuk tartósan megszállni szándékozott területeken magyarok tízezreit gyilkolták meg. A Kárpátaljáról mintegy ötvenezer embert hurcoltak Szibériába. A szerbek húsz-ezer magyart öltek meg, válaszképp egy korábbi magyar tömeggyilkosságra. A román rémtettek most kerülnek nyilvánosságra.

Mindehhez képest szinte jelentéktelen, hogy hazai németek és csallóközi magyarok százazreit telepítették ki, vagonoktól megfosztva, földönfutókká téve őket.

E katasztrófa közös vonása, hogy áldozatok jól definiált, relatíve kis csoportjait érintették, miközben a társadalom nagy része tehetetlen, és jórészt informálatlan kívülállók voltak.

Miközben a doni tragédia zajlott, Magyarország szinte békés ország képét mutatta. A Holocaust idejére a háború sokkal közelebb került ugyan, de azért működtek a strandok, a mozik, és rendszerben lezajlott a futballbajnokság. (1944 tavaszán. Az őszi forduló elmaradt.)

Miközben a Kárpátalján, a Vajdaságban és Erdélyben gyilkoltak, a maradék Magyarországon bevezették a „demokráciát” és „szabad” választásokat tartottak.

Miközben a kitelepítések zajlottak, a társadalom többsége a stabil forintnak és a nyugodtabbá váló politikai légkörnek örült.

Mindez jellegzetes különbséget mutat az ötvenes évekhez képest: akkor nem voltak kívülálló tömegek, a társadalom együtt szenvedett, és együtt is kísérte meg az ellenállást 1956-ban.

II. HOLOCAUST

Most a magyar Holocaust 50. évfordulója jött el. A Holocaust, 600 ezer állampolgár legyilkolása, minőségileg tér el a harci események áldozatainak sorsától, és méreteivel kiemelkedik a későbbi tömeggyilkosságok közül is. Sajnos azonban még egy sajátossága van, ami a többi tragédiától megkülönbözteti: A kommunisták rítul ki tudták használni hatalmuk megalapozására. E hatalom erkölcsi alapja ugyanis az a tétel volt, hogy a magyar társadalom akkora erkölcsi zsákutcába keveredett a régi rendszerben,

hogy csakis a kommunista élcsapat vezetheti ki onnan. Ennek illusztrálására pedig a Holocaust ragyogóan alkalmas volt. A magyarság bűnössége koncepciójának kidolgozásában — öntudatlanul — nem kisebb emberek vettek részt, mint *Bibó István*, Zsidókérdés Magyarországon 1944 után c. munkájában.

Úgy vélem, a méltó megemlékezésnek, de múltunk lezárásának is feltétele, hogy az általa kidolgozott képen túllépve, a tényleges felelősségünkkel szembenézve gondoljuk át, ki mennyit vétkezett gondolattal, szóval, cselekedettel és mulasztással a zsidóság ellen.

III. AZ ESEMÉNYEK

A Holocaustot a magyar parlament által meghozott zsidótörvények készítették elő. Ezek értékeléséről az előző fél évben, a *Teleki-ünnében* sokat olvashattunk. Ezek mellett a munkaszolgálat tényei is ismertek. Mégis, 1944 márciusáig Magyarországon a zsidó polgári lakosságot életveszély nem fenyegette. 1944. március 19., a német megszállás után viszont fordulatot vettek az események. A németek által létrehozott magyar báb kormány rendeletet bocsátott ki, a zsidóság „összetömörítéséről”, gettóba zárásáról. Az így fölállított gettók lakóit, a teljes vidéki zsidóságot május közepétől június végéig másfél hónap alatt deportálták. Eközben a magyar báb kormány helyzete a harci események miatt gyengült, *Horthy* pedig leállította a deportálásokat. Szembesítették a haláltáborok tényeivel, és nem akart háborús bűnöként bíróság elé kerülni. Budapest zsidósága így egy időre megmenekült. A rémálom október 15-én kezdődött újra, amikor a sikertelen kiugrási kísérlet után *Horthy* lemondott, és a nyilasok vették át a hatalmat.

Az orosz ostromgyűrű bezárulása előtt zsidó emberek tízezreit hurcolták a nyugati határra, és Budapestben is történtek tömeggyilkosságok. A Dunába lövetések tényei elég közismertek. Az, hogy Budapest zsidóságának mintegy fele megmenekült, elsősorban a Vörös Hadsereg gyorsaságának, másodsorban olyan semleges diplomatáknak, mint pl. *Raoul Wallenberg*, harmadsorban pedig a lakosság azért megnyilvánuló szolidaritásának köszönhető. (25 ezerre becsülik a bujkálók számát. Abban a házban, ahol ezt a cikket írom, mintegy kétszáz zsidót és katonaszökevényt bújtattak a jezsuita atyák.)

IV. A FELELŐSSÉG KÉRDÉSE

Bibó István állítja, hogy a vidéki zsidóság rendkívül gyors deportálása és javarészt elpusztítása a magyar lakosság közönyének, részvétlenségének és értelmetlenségének köszönhető. Ott, ahol a zsidók elmenekülhettek, és befogadásra számíthattak, csak évek alatt sikerült a népirtás azon szintjét megvalósítani, mint nálunk másfél hónap alatt. Az, hogy e részvétlenség miatt a magyarság erkölcsileg bűnrészessé vált, olyan állítás, amit nem sokan vitattak azóta sem. Józsefekkel különösen kevesen vitatták ezt. Mégis megpróbálok, mert végül is milliók becsületéről van szó és többek között arról is, hogy érezheti-e egyáltalán zsidó ezek után biztonságban magát Magyarországon?

Két olyan tény van, amivel nem számol az, aki a magyarság felelősségét hangsúlyozza. Az első és fontosabb, a magyarság és ezen belül a magyar zsidóság teljes informálatlansága a haláltáborokról. Láttuk, hogy *Horthy* a nyilvánvaló bizonyítékok hatására 1944 nyarán cselekedett. Nyilvánvaló bizonyítéka a magyar vezetőrétegnek addig

nem volt. A lakosságnak híre sem, a zsidóságnak is csak félelmei lehettek. A náci egyik briliáns teljesítménye a haláltáborok tényének szinte tökéletes eltitkolása. És azért gondoljuk meg: valaki odajön hozzánk, és azt állítja, olyan hírei vannak, hogy valahol a határokon kívül zsidók millióit gyilkolják! Epeszű ember elhiszi ezt?

A másik fontos tény, amit meg kell gondolnunk, hogy a német bevonulás nálunk nem megszállásnak tűnt, hanem egy szövetséges bevonulásának a romló harci helyzetre tekintettel. *Horthy* felelősség terheli azért, hogy kialakította ezt a látszatot azzal, hogy nem tiltakozott a német bevonulás ellen. Az ő helyzetét is látnunk kell azonban. Magyarország számára a legnagyobb csapásnak az orosz megszállást gondolta. Hogy ez tényleg nagy csapás volt, azt tudjuk. *Hitler* érvei meggyőzhették arról, hogy e megszállás elkerülésére az egyetlen esély a német bevonulás. Az, hogy ezen az áron sem kerülhető el a szovjet „felszabadítás”, 1944 tavaszán még nem volt nyilvánvaló. Az angolok a Balkánon akartak partra szállni, akár a németek is győzhettek stb. És *Horthy* sem tudott biztosat arról, mi történik a zsidókkal.

Így váltak a németek a lakosság szemében szövetségessé, és így maradt meg a törvényes magyar közigazgatás. Ez volt a tragédia fő oka. Nyugaton azért került sor a zsidók nagyobb arányú mentésére, mert akik a zsidókat üldözték, megszállók voltak, akikről mindent el lehetett képzelni, sőt sokat lehetett tudni. Nálunk a lakosság, de még a zsidóság sem merete elképzelni, hogy a törvényes hatóság tömeggyilkosságokhoz segítkezik. Alsóbb szinteken maguk a törvényes hatóságok sem tudták ezt. Ezért a gettósítás egy ostoba és fölösleges intézkedésnek tűnt ugyan, de mindenképpen olyannak, amit rendben végre kell hajtani. Háborús időkben a közigazgatás sok örültséget művel. Ez még nem ok arra, hogy egy lojális polgár megtagadja az engedelmséget, és ezzel tovább növelje a káoszt. Különösen, ha maga is fél az ellenségtől. Az egyetlen, amit tehet, hogy levélben, beadványban tiltakozik az intézkedés ellen, és ha már cselekednie kell, igyekszik emberséges lenni. Nagyon sokan voltak, akik eszerint jártak el. Ezért nem segítették a gettók csekély számú szökevényét sem. Gondoljuk meg: ha a törvényes hatóság üldöz valakit, nem az a szimpatikus, aki rejtegeti az illetőt, hanem aki följelenti. Még azt sem ítélném el minden további nélkül, aki a magyar vidéken teljes tudatlanságból följelentett menekülő zsidókat!

A hatóságnak ez a törvényessége csak október 15. után szűnt meg. Ekkor, *Horthy* bukása után, jóhiszeműen senki nem gondolhatta többé, hogy Magyarország szabad, hatóságai törvényesek és a németek szövetségesei. Ezek után ráadásul a budapesti lakosság szeme előtt zajlottak a gyilkosságok és az erőszakosságok. Ezek után elvárható volt, hogy aki tud, segítsen az üldözötteken. Láttuk, sokan meg is feleltek az elvárásnak. Sokan mások pedig nem. Azokat, akik ekkor segítségkérőket elzavartak, vagy följelentettek, nem lehet menteni. De ők a budapesti társadalom elég csekély részét teszik ki.

Bibó ezt írja: „hogy az üldözött zsidóság egészének a magyarság egészével szemben hálára van oka... azt komolyan nem állíthatja senki sem”. Ez kétségtelenül igazság. De azt, hogy a magyarság egészének az üldözött zsidóság egészével szemben emiatt bűnbánatra van oka, ugyancsak nem állíthatja komolyan senki sem. És hogy ezt mégis mindenütt olvashatjuk, az a magyar—zsidó megbékélést nem segíti.

Harmai Gábor

Folytatódik a Women's Studies nyelvstanfolyama

Január közepén folytatódnak a Women's Studies Központ által az egyetem nődolgozóinak szervezett nyelvstanfolyamok. A tanárok az amerikai Peace Corps önkéntes munkatársai. A tanfolyamok kezdő szinten heti egy és heti két alkalommal a tanárokkal egyeztetett időpontban vannak. A középfeladók és a társalgó szint önszerveződése esetén tanárt tudunk biztosítani. A nyelvstanfolyam tandíja 80 Ft/óra, amelynek felét sikeres vizsga esetén a hallgatók visszakapják.

A kezdő heti egy alkalommal találkozó csoportot Papp Kornélia, a heti két alkalommal tanulókat Ganzberger Katalin szervezi. Várjuk a jelentkezőket!

KONCZ KATALIN
WSK

HÍREK

KÉT RANGADÓT játszik a női kosárlabdacsapatunk az NB I. rájátszásában a Kinizsi utcában:

Február 13-án, vasárnap 11 órakor: Közgáz—Ikarus; február 16-án, szerdán 17.30 órakor: Közgáz—Szolnok.

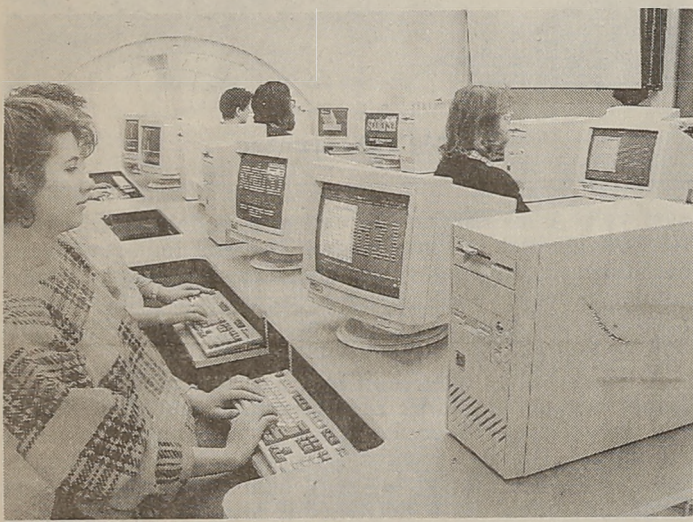
Közgáz—Pulzus SC NB I-es női röplabdacsapatunk lesz a Kinizsi-kollégium tornatermében február 12-én, szombaton 11 órai kezdettel.

A férfi kosarasok NB II-es meccsei: február 9., szerda 19.45 órakor: OSC—Közgáz; február 17., csütörtök 19.45 órakor: Közgáz—MAFC kadet; február 24., csütörtök 19.45 órakor:

GEAC—Közgáz. (Ez utóbbi meccs Gödöllőn lesz.)

A FILMKLUB idei nézői Szűr(t) realizmus címmel készült válogatást, illetve japán filmeket láthatnak. Az első két művet február 10-én vetítik 6, illetve 8 órakor. Következő számunkba közöljük a klub részletes tavaszi programját.

ÚJ ALTERNATÍV TÁRGY az angol tanszéken: Business Communication I—Public Speaking, óravezetés: február 14-én, 2 órakor a Horváth János, Horváth Endre.

A Scala vállalati információs szoftverrendszer kizárólagos magyarországi képviselője, a Scala Hungary Kft. 21 millió forint értékű szoftverrendszert adott az egyetemnek. A rendszert az információs rendszerek, a számítási és a vezérlési és szervezési tanszék használja. A számítógépes rendszer segítségével több száz hallgató végezhet el bizonyos tanulmányi feladatokat. Az átadási ünnepséget december 14-én tartották. Ezen az adományozó részéről részt vett Perényi László, a Scala Hungary ügyvezető igazgatója és Andreas Kemi, a Scala Kelet-Közép-Európai Holdingjának ügyvezető igazgatója.

A szociológia tanulmányi verseny végeredménye

Az elmúlt félévi szociológia tanulmányi versenyre 14 dolgozat érkezett. A tanszék oktatóiból álló bírálóbizottság az alábbi sorrendet állapította meg: I. díj: (12 pont, 10 000 Ft) **Benczes István Zsolt**; A fiatal demokráciáról, avagy: Túl érett a narancs?, II. díj: (10 pont, 7500 Ft) **Kovács János**; A fiatalokurak kábítószerezése, mint deviancia, **Kurali Zoltán**;

Az individuális cselekvés és a játékelmélet alapjai. A többi dolgozat szerzőjét a bírálóbizottság egyenesen 7 ponttal díjazza. **Eredményhirdetés:** február 16., 11 óra, 123.2 szoba. A dolgozatok bírálatai megtekinthetők a szociológia tanszéken. A tanszék oktatói szakmai konzultációval segítenek azon hallgatóknak, akik folytatni kívánják megkezdett munkájukat. A díjazott pályaművek szerzőinek emellett lehetőséget biztosítunk arra, hogy bekapcsolódjanak a témájukkal rokon tanszéki kutatásokba.

Hirdetés

**Irodának, társasvállalkozásnak is kiválóan alkalmas
3 szobás, összkomfortos
Kálvin téri lakás eladó.
Telefon: 266-0193**

Pályázati felhívások

beli kutatási ösztöndíj lehetőséget biztosít, valamint speciális projekteket támogat. Címek, nevek, faxszámok az NKÖ-n (215. szoba) szerezhetők be. Társadalomtudományi témakörben lehet ösztöndíjpályázatot be-

nyújtani az oxfordi Nuffield College-hoz. Az ösztöndíj időtartama május 1.—július 31. és augusztus 30.—november 20. A jelentkezés helye Soros Foundation Secretariat Budapest, POB 596. 1538., határideje 6 héttel az utazás előtt.

Graduális pályázati felhívások hallgatók részére

A Seoul Univ. v. Younsei Univ. angol nyelvűvel rendelkező ötéves hallgatók részére hirdeti meg egyéves ösztöndíját, álláslehetőséggel. Az eloirálásnál elnyert díjazás a kecskeméti lakosok, valamint a Bács-Kiskun megyei lakosok gyermekei. Jelentkezés helye: Golden Bell Foods Kft. Agro-Mix Szövetkezet Kecskemét, Búzaakasztó u. 20. Határidő: március 3.

Landeskunde. Az ösztöndíj időtartama augusztus 19.—szeptember 16. Feltételek megtekinthetők a budapesti német nagykövetségen, a jelentkezés határideje: május 31.

Német nyelvi alapismerettel rendelkező egyetemi hallgatók pályázhatnak a németországi Fachhochschule Fulda. A tanulmány tárgy: Sommerkurs für deutsche Sprache, Kultur und

MBA és MBA/A programot hirdet magyar állampolgárok számára, a Wharton School of the University of Pennsylvania. A tanulmány helye a Lauder Institute, Az ösztöndíj időtartama 2 év. Feltételek: valamely felsőoktatási intézményben elvégzett 4 év. GMAT és TOEFL vizsga. A jelentkezés helye: Admissions Office, The Wharton School University of Pennsylvania 102 Vance Hall Philadelphia, PA 19104-6331 USA, tel.: 1-215-898-6183. fax: 1-215-898 0120.

Posztgraduális pályázati felhívások

A World Bank két év munkaviszonyra és egyetemi végzettséggel rendelkező 40 év alattiak részére hirdeti ösztöndíjat az 1994—95-ös tanévre. A jelentkezési anyag a nemzetközi osztályon beszerezhető, a jelentkezés határideje: február 15.

országban. A képzés 1994. október 1.—1995. május 1-ig, a szakmai gyakorlat 1995. május 1.—szeptember 30-ig tart. A jelentkezés határideje 1994. március 30., helye: Francia Nagykövetség, kulturális osztály.

Kiváló angol nyelvűvel rendelkező, egyetemet végzett diákok jelentkezhetnek a Central European University ösztöndíjára az 1994—95-ös tanévre. Jelentkezési lap a nemzetközi osztályon.

A Global University Scholarship Services amerikai nonprofit szervezet térítésmentesen küldi meg külföldi diákoknak azon amerikai egyetemek és főiskolák nevét, címét és jelentkezési lapját, ahová ösztöndíjért folyamodhatnak. Erdeklődni az alábbi címen lehet: Global University Scholarship Services P.O. Box 2430 Winnetka, CA 91306 USA Paul Hilman president.

Négy egyetem közül választhatnak a Környezetvédelem (environmental management) iránt érdeklődő, egyetemet végzetek. Az egy tanulmányi évre szóló ösztöndíjról további információk a nemzetközi kapcsolatok osztályán található broszúrában.

Az International University of Japan MA és MBA programjait ismertető tájékoztató megtekinthető a nemzetközi kapcsolatok osztályán (215. szoba).

Az International University of Tennessee Knoxville nyári önköltséges kurzusaira jelentkezési lap kapható a nemzetközi kapcsolatok osztályán.

Pályázati felhívás oktatók részére

Egy, illetve fél évre szóló ösztöndíjat hirdet az University of Padova 40 éves kornatáig egyetemi végzettséggel rendelkezők részére health, agro-food, environment, economics témakörében. Jelentkezési határideje: február 23., helye: Al Magnifico Rettore dell'Università degli Studi di Pa-

dova Divisone Affari Speciali (UFF, Borse di Studio) Via VIII., Febbraio nr. 2. 35122 Padova, Italy.

Az IREX International Research and Exchanges Board magas szintű angol nyelvűvel rendelkező kutatók, munkatársak számára 3—12 hónapos egyesült államok-

Meghosszabbított határidő

Németországba vagy Belgiumba?

A német tanszék TEMPUS-programja keretében 1994. július, illetve augusztus hónapban, immáron második ízben, 15 felső évfolyamos hallgató részére Németországban (esetleg Belgiumban) egy hónapos időtartamú szakmai gyakorlat végzésére nyílik lehetőség.

Pályázati feltételek: felsőfokú szakmai anyaggal bővített német (Belgiumban angol) nyelvvizsga, jó tanulmányi eredmény.

Mivel TEMPUS-keretből csupán az ösztöndíj — 1400 DM/fő — biztosított, a fogadó cégeket azonban nekünk kell partneregyetemenként közösen megtalálni, a pályázat elbírálásakor előnyt élveznek azok a hallgatók, akik egyéni kapcsolataik révén német, illetve belga cégektől írásos fogadónyilatkozatot tudnak mellékelni.

Az ösztöndíj összegéből egyébként a szakmai gyakorlattal kapcsolatos valamennyi költséget, tehát útiköltséget, szállást, biztosítást és étkezést az ösztöndíjnak kell fedeznie.

A pályázati határidőt meghosszabbították. A pályázatokat, amelyeknek német, illetve angol nyelvű önéletrajzból, valamint a szakmai gyakorlattal kapcsolatos elképzelések és elvárások leírásából kell állniuk, a német tanszék titkárságán dr. Károlyi Andrea TEMPUS-koordinátor részére kérjük (2 példányban) leadni.

Német tanszék

Pályázat!

Az összehasonlító gazdaságtan (a volt elméleti közgazdaságtan) tanszék a tudományos munka iránt érdeklődő hallgatóknak a tanszéki munkába való bevonása céljából pályázatot hirdet a piactudományba való átmenet problémáinak összehasonlító gazdaságtani elemzésére.

Témakörök:

I. A privatizáció kérdései

1. A privatizáció stratégiája és technikája (konzulens: Bara Zoltán)
2. Privatizáció és a tulajdonjogok elmélete (konzulens: Szabó Katalin)
3. A privatizáció tranzakciós költségei (konzulens: Szabó Katalin)

II. Költségvetés és szociálpolitika

1. A szociális intézmények működése és finanszírozása (konzulens: Könczei György)
2. Szociálpolitikai koncepciók és stratégiák (konzulens: Könczei György)
3. Az államháztartás reformja (konzulens: Horváth József)

III. A munkaerőpiac és a munkanélküliség

1. Munkaerőpiac a recesszióban (konzulens: Falusné Szikra Katalin)

2. A munkanélküliség kezelése (konzulens: Falusné Szikra Katalin)
3. A munkaerőpiac állami befolyásolása (konzulens: Falusné Szikra Katalin)

A témát két vagy több szabadon választható ország megfelelő intézményrendszerének és tapasztalatainak az elemzése, összehasonlítása alapján kell feldolgozni. A pályázaton II—V. évfolyamos hallgatók vehetnek részt.

Díjak: I. díj 40 000 Ft, II. díj 30 000 Ft, III. díj 20 000 Ft. Az első három helyre nem került, de színvonalas dolgozatok külön díjban részesülhetnek. A kiosztott díjak együttes összege 125 000 Ft. A díjak odaítéléséről külső szakértők bevonásával létrehozott bírálóbizottság dönt. A tanszék fenntartja magának a jogot, hogy megfelelő színvonalú dolgozatok hiányában egyes díjakat ne adjon ki. A kiemelkedő, arra érett dolgozatok publikálásához segítséget nyújtunk. Továbbá mód nyílik hosszabb távú kutatási szerződés kötésére.

A pályázat benyújtásának határideje: április 30.

Eredményhirdetés: május 31-ig. A pályázaton való részvétel feltétele a konzulensnél való jelentkezés február 15-ig.

A dolgozat megkívánt terjedelme 2—3 ív (40—60 géppel irt oldal, oldalanként 30 soral, soronként 60 leütéssel). Egyéb formai követelmények: hivatkozások akadémiái szabályok szerint, irodalomjegyzék, táblázatok mellékletben. A pályázatnak tartalmaznia kell a hallgató nevét, lakcímét, az évfolyamot és a kart.

DR. BARA ZOLTÁN,
az összehasonlító gazdaságtan
(a volt elméleti közgazdaságtan) tanszék vezetője